

СОВЕТ БОЛЬШЕМЕМИНСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
ВЕРХНЕУСЛОНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

Уч. Советның 166, с. Татарстан Республикасы,
42273

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЮГАРЫ ОСЛАН
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫҢ
ОЛЫ МЕМИ АВЫЛ
ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

Совет үзү, 61-нче йорт, Татар Республикасы,
42273

Тел.: (84372) 36-1-48, факс: (84372) 36-1-49.

РЕШЕНИЕ

07.03.2023

КАРАР

№ 27-150

с. Большие Меми

«Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының Олы Меми авыл
жирлеген төзекләндерү кагыйдәләрен раслау турында»

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары
турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә,
Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Олы Меми авыл жирлеге
Советының 2020 елның 24 апреленнән 68-307, карары белән расланган Татарстан
Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Олы Меми авыл жирлегендә халык
хокукларын үтәү максатларында ачык тыңлауларны оештыру һәм үткөрү тәртибе
турындагы Нигезләмә белән авыл жирлеге ачык тыңлаулар үткөрү юлы белән
проектны тикшерүдә катнашу өчен, жәмәгать тыңлаулары нәтижәләрен исәпкә алып,

Югары Ослан муниципаль районы
Олы Меми авыл жирлеге Советы
каrar итте:

1. Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районының Олы Меми
авыл жирлеген төзекләндерү кагыйдәләрен расларга (1 нче кушымта).
2. «Югары Ослан муниципаль районының Олы Меми авыл жирлеген
төзекләндерү кагыйдәләрен раслау турында» Олы Меми авыл жирлеге Советының
2021 елның 14 сентябрәндәге 11-65 номерлы карарын үз көчен югалткан дип танырга.
3. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми
порталында, Югары Ослан муниципаль районының рәсми сайтында, Олы Меми авыл
жирлегенә мәгълүмат стендларында урнаштырырга.
4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз өстемдә калдырам.

Совет рәисе,
Югары Ослан муниципаль районы
Олы Меми авыл жирлеге башлыгы

Г.А.Фомина

Югары Ослан муниципаль районы
Олы Меми авыл жирлеге
Советының 2023нче елның
7 мартыннан 27-150 номерлы
карарына

1 номерлы кушымта

ТР ЮГАРЫ ОСЛАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ОЛЫ МЕМИ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕН ТӨЗЕКЛӘНДЕРҮ КАГЫЙДӘЛӘРЕ

1. Гомуми нигезләмәләр

1. Олы Меми авыл жирлеген төзекләндерү кагыйдәләре (алга таба - Кагыйдә) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законны үтәү йөзеннән әйләнә-тирә мохитне саклау турындагы федераль кануннар, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге, Россия Федерациясенә, Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары һәм Олы Меми авыл жирлегенә муниципаль норматив хокукый актлары (алга таба - жирлек) нигезендә эшләнгән.

2. Әлеге кагыйдәләр, аларның оештыру-хокукый рәвешенә бәйсез рәвештә, барлык юридик һәм физик затларны башкару өчен мәжбүри.

3. Әлеге Кагыйдәләр жирлекнең бөтен территориясендә гамәлдә һәм түбәндәгә таләпләрне билгели:

1) биналарны (торак йортларны да кертеп), алар урнашкан корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен тоту буенча тиешле биналарның һәм корылмаларның тышкы күренешенә;

2) төзекләндерү эшләре исемлегенә һәм аларны үтәү ешлыгына;

3) биналар милекчеләренә (алардагы урыннар) һәм янәшәдәгә территорияләренә төзекләндерүдә катнашу тәртибен билгеләүгә;

4) жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру (урамнарны яктыртуны, территорияне яшелләндерүне, урамнарның исемнәре һәм йортларның номерлары булган күрсәткечләр урнаштыруны, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тотуны да кертеп).

4. Территорияләренә төзекләндерү элементларын проектлау һәм урнаштыру шәһәр төзелеше һәм жир законнары, махсус нормалар һәм кагыйдәләр, дәүләт стандартлары, жирлекнең Генераль планы, Жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре, билгеләнгән тәртиптә расланган проект документациясе нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Төп төшенчәләр

5. Әлеге Кагыйдәләренә гамәлгә ашыру максатларында түбәндәгә төшенчәләр кулланыла:

жирле өһәмияттәге автомобиль юлы - транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән һәм автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендә һәм аларда урнашкан яисә алар астында урнашкан конструктив элементларны (юл полотносы, юл өслеге һәм шуңа охшаш элементлар) һәм аның технологик өлеше булган юл корылмаларын - саклагыч юл корылмаларын, ясалма юл корылмаларын, житештерү

объектларын, автомобиль юлларын төзеклөндөрү элементларын үз эченә алган транспорт инфраструктурасы объекты;

фасадның архитектур үзенчәлекләре - бинаның фасадның, шәһәр төзелеше мохитенең конструктив һәм эстетик сыйфатларын чагылдыра торган аермалы характеристикалары (стиль һәм композицион бөтенлек, ритм, ярашлылык һәм пропорциональ булу, визуаль кабул итү, ачык һәм ябык киңлекләр балансы);

фонсыз конструкцияләр - тышкы мәгълүмат чараларын эзерләү ысулы, корылма аерым хәрәфлөрдән, билгелөрдән, декоратив элементлардан тора;

территорияне төзеклөндөрү - өлгә Кагыйдәләрдә гражданның яшәу шартларының уңайлылыгын тәмин итүгә һәм арттыруга, жирлек территориясен һәм аның территориясендә урнашкан объектларны, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләре, жир кишәрлекләрен, биналарны, корылмаларны, янәшәдәге территорияләре карап тотуга һәм аларның санитар һәм эстетик торышын яхшыртуга юнәлдерелгән чаралар комплексын гамәлгә ашыру эшчәнлегә;

вертикаль яшеллөндөрү - биналарның фасад өслекләрен һәм корылмаларны, шул исәптән балконнарны, лоджийларны, галереяларны, терәк стеналарын һ.б. куллануны, аларда стационар һәм мобил яшел утыртмаларны урнаштыру өчен;

витрина - фасадның бер өлешен биләп торучы тоташ пыялалау рәвешендәге проем (тәрәзә, витраж);

барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектур йөзә - жирлекнең тышкы образын формалаштыручы биналар һәм территорияләр фасадларының архитектур-сәнгать һәм шәһәр төзелеше үзенчәлекләре;

яктыртуның тышкы ысулы - мәгълүмати конструкцияне яктырту ысулы, ул вакытта мәгълүмат кыры аңа юнәлтелгән утның еракта урнаштырылган чыганагы белән яктыртыла;

квартал эчендәге (жирле) юл - магистраль урамнардан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына таба транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

төзеклөндөрүне торгызу - юлларның, хужалык проездының, тротуарның бөтен киңлегенә сыйфатлы асфальт түшәмәне торгызуны, бордюр ташын кире урнаштыруны, туфракның уңдырышлы катламын торгызу, газ үләннәре чәчелү һәм бозылган яшел утыртмалар утырту тырмасы астына газлар ремонтлауны, реклама конструкцияләрен һәм төзеклөндөрүнең башка элементларын торгызуны үз эченә алган эшләр комплексы;

газон - махсус сайлап алынган үләннәр орлыклары чәчелә торган, ул утырту өчен фон, парк корылмалары һәм ландшафт композициясенә мөстәкыйль элемент булып тора, шулай ук табигый үлән капламы;

жирлек территориясе - жирлек чикләрендәге территория;

декоратив-монументаль сәнгать - ул төзеклөндөрү элементлары, шул исәптән массакүләм йөрү биналары һәм корылмалары, гомуми файдалану территорияләре өчен, декоратив-сәнгать бизәлешен кулланып махсус билгеләнгән кече архитектура формалары;

декоратив-сәнгати бизәлеш - монументаль яисә декоратив сыннар рәвешендәге декоратив-монументаль сәнгать элементлары, монументаль яисә декоратив рәсем сәнгате, кырмыска, мозаика, орнамент, стрит-арт, инсталляция, барельеф, нәфис металл һәм объектның сәнгатьлеләген һәм имиджын күтәрүгә йогынты ясый торган башка төрләр;

мәгълүматны тапшыруның динамик ысулы - мәгълүматны электрон чыганақлардан файдаланып тапшыру ысулы һәм мәгълүматны алмаштыруны күздә тоткан табло;

йорт биләмәсе - ишегалды корылмалары булган индивидуаль торак йорт һәм әлеге йорт урнашкан җир кишәрлеге;

ишегалды корылмалары - җир кишәрлегендә урнашкан вакытлы ярдәмче корылмалар (базлар, күгәрченнәр, сарайлар һ.б.);

бина - автоном рәвештә яшәргә, реконструкцияләнергә һәм эксплуатацияләнергә мөмкин булган бердәм күләм төзелеш системасын (төзелешкә бер рәхсәт нигезендә төзелгән) тәшкил итүче капитал төзелеш объекты;

биначлар, массакүләм булу корылмалары - сәүдә объектлары, административ биначлар, күп функцияле үзәкләр, җәмәгать туклануы предприятиеләре, тамашалы объектлар (мәдәни, спорт, театр, күңел ачу урыннары), аларның гомуми мәйданы 1500 кв. метрдан артып китә;

яшел утыртмалар - табигый һәм ясалма килеп чыккан агач-куаклык һәм үләнчел үсемлекләре җыелмасы (паркларны, урманнарны, махсус сакланылучы табигать территорияләрен, бульварларны, скверларны, бакчаларны, газоннарны, чөчәклекләрен, шулай ук аерым торучы агачларны һәм куакларны да кертеп);

җир кишәрлеге - җир өслегенң характеристикалары булган, аны индивидуаль билгеле бер әйбер сыйфатында билгеләргә мөмкинлек бирә торган өлеше;

җир эшләре - җирлек территориясенң камилләштерелгән яисә грунт катламын бозуга яисә юлларның һәм тротуарларның камилләштерелгән катламын төзүгә (урнаштыру) бәйле эшләр;

инженерлык коммуникацияләре - инженерлык-техник тәэмин итү челтәрләре: суүткәргеч, канализация, жылыту, торбаүткәргеч, электр тапшыру линияләре, элемент һәм җирлек территориясендә гамәлдә булган яки салына торган башка инженерлык корылмалары;

җирлекнең тарихи территорияләре - махсус җирлек әһәмиятендәге территорияләр, аларны үзләштерү XI гасыр башынан 1959 елга кадәр чорга туры килә, аларга карата урнаштыруга рәхсәт ителә һәм рәхсәт ителми торган тышкы мәгълүмат типлары һәм төрләре, шул исәптән мондый конструкцияләргә таләпләр, Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкарьләре) турындагы Россия Федерациясе законнары, аларны саклау һәм куллану турындагы Россия Федерациясе законнары нигезендә билгеләнгән. Җирлекнең тарихи территорияләренң гомуми чикләре җирлек башкарма комитетының муниципаль хокукый актлары белән раслана;

түбә яшелләндерү - аларда архитектура-ландшафт объектларын (газоннар, чөчәк түтәлләр, бакчалар, агачлар һәм куаклар белән мәйданнар һ.б.) төзү өчен биначларның түбәләрен һәм корылмаларны куллану;

яңгыр канализациясе (яңгыр сулары) - өске (яңгыр сулары, кар сулары), су юу һәм дренаж суларын транспортировкалау өчен билгеләнгән технологик яктан бәйле инженерлык корылмалары (улактар, яңгыр сулары, лотоклар һәм торбалар) комплексы;

жемелдәүче яктылык - яктылык агымының характеристикаларын үзгәртүне күздә тоткан светодинамик эффект (төс, яктылык, эшләтеп җибәрү чираты һ.б.);

тышкы яктырту - җирлекнең караңгы вакытында магистральләр, урамнар, мәйданнар, парклар, скверлар, бульварлар, ишегаллары һәм җәяүлеләр өчен билгеләнгән яктырту элементлары җыелмасы;

килеп туган төзелешнең тышкы архитектур йөзен бозу - урнаштыруга рәхсәт ителә торган һәм рәхсәт ителми торган тышкы мәгълүмат урнаштыру чараларының тибына һәм төренә карата таләпләрне, шул исәптән, җирлек барлыкка килгән төзелешнең тышкы архитектур йөзен саклау кирәклеге исәпкә алып, әлеге Кагыйдәләр билгеләнгән таләпләрне үтәмәү;

санкцияләнмәгән чүплек - калдыкларны урнаштыру объектлары дүләт реестрына кертелмәгән объектларда юридик яисә физик затларның эшчәнлегә барышында барлыкка килгән объектларда рөхсәтсез (санкцияләнмәгән) ташландыру (урнаштыру) яисә каты көнкүреш, эре габаритлы, төзелеш калдыкларын, башка чүпчарны кушу;

стационар булмаган сәүдә объекты - ул вакытлыча төзелгән корылма яисә вакытлыча конструкция, инженерлык-техник тәэмин итү чөлтәрләренә технологик тоташуның булуына яисә булмавына карамастан, жир кишәрлегә белән нык бәйләнмәгән сәүдә объекты, шул исәптән күчмә корылма;

яшелләндерү - үсемлек компонентларын актив кулланып муниципаль берәмлек тирәлеген формалаштыруны тәэмин итә торган территорияне төзекләндерү һәм ландшафт оешмасы элементы, шулай ук инженерлык әзерлегенә төрле төрләрә буенча эшләр үткөрүгә (вертикаль планлаштыру, терраслау, кронирование һ.б.) бәйле комплекслы процесс һәм яшелләндерелгән территорияләрне төзекләндерү: турыдан-туры агач утырту, шул исәптән эре үлчәмнәр, куаклыклар, үләнчел газлар, чөчөклөкләр, альпинарийлар һәм рокарилар булдыру, махсуслаштырылган бакчалар төзү һ.б.лар төзү белән бәйле комплекслы процесс;

гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - гомуми файдаланудагы территорияләрдә урнашкан скверлар, парклар, бакчалар һәм бульварлар;

чикләнгән файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - предприятиеләрнең, оешмаларның, учреждениеләрнең, торак кварталларның яшелләндерелгән территорияләре;

махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр - санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, үсентеләр питомниклары;

махсус сакланылучы табигать территорияләре - табигать комплекслары һәм аеруча табигатьне саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм савыктыру өһәмиятенә ия булган, жирле үзидарә органнары карарлары тарафыннан тулысынча яисә өлешчә хужалык файдалануыннан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән жир, су өслеге һәм алар өстендәге һава киньлегә участоклары;

жәмәгать транспортының көтү тукталышы - жәмәгать транспортын туктату, пассажирлар утырту һәм төшерү зонасына һәм жәмәгать транспортында пассажирлар көтеп тору зонасына ия махсус жиһазландырылган мөйданчык;

пыялаланган фасад - фасадның бөтен яссылыгын яисә аның шактый өлешен алып тора торган тоташ пыяладан эшләнгән фасад;

яктыртуның ачык ысулы - яктылык чыганагының аны тарату өчен каршылыклары булмаган мөгълүмати конструкцияне яктырту ысулы;

жирлек панорамасы - жирлек территориясенә ачык тирәлектән (яр бие, мөйданы, су объектлары акваториясе, күренеш һәм күзөтү мөйданчыклары) кабул ителә торган, жирлек характеристикаларын һәм силуэтын ача торган фрагменты;

бина фасадларының колористик хәл итү паспорты (фасадларның төсләр чишелеше) - билгеләнгән тәртиптә килештерелгән һәм расланган, аерым бина фасадының жирлек территориясендә урнашкан фасадының бердәм архитектура һәм төсләр чишелешен билгели торган һәм аның тышкы бизәлешенә таләпләр билгели торган документ;

жирлек урамнары перспективасы - алгы фронт формалаштыручы жирлек мөхите фрагментын һәм барлыкка килгән композицион, стиль һәм сәнгать характеристикалары булган урамнар силуэтын визуаль кабул итү;

жөяүлеләр өчен зоналар - транзит хәрәкәт итү максатларында халык хәрәкәте үткөрелә торган һәм билгеле бер характеристикаларга ия булган жирлек

территорияләре участоклары, алар урамнан тыш һәм җир өсте җәмәгать транспорты тукталышлары булу, хезмәт күрсәтү объектларының, тарих һәм мәдәният ядкарларының, рекреацияләренең югары концентрациясе һ.б. Җәяүле зоналар эспандларда, җәяүлеләр урамнарында, торақ пункт мәйданнарының җәяүле частьларында формалашырга мөмкин;

йорт алды территориясе - яшелләндерү һәм төзекләндерү элементлары булган күпфатирлы йорт урнашкан җир кишәрлеге, әлеге йортка хезмәт күрсәтү, эксплуатацияләү һәм төзекләндерү өчен билгеләнгән һәм күрсәтелгән җир кишәрлегендә урнашкан башка объектлар;

якындагы территория - гомуми файдаланудагы территория, ул Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртип нигезендә мондый җир кишәрлеге төзелгән һәм чикләре муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән очракта бинага, төзелешкә, корылмага, җир кишәрлегенә тоташа;

продуктив хайваннар һәм кошлар - алар сөтне, йонны, йомырканы һәм башкаларны алу өчен күп тапкырлар яисә даими кулланыла торган хайваннар һәм кошлар;

тышкы мәгълүмат чараларын (паспортны) урнаштыру проекты - Башкарма комитет карары белән расланган, ул төзекләндерү элементларының тышкы күренешен һәм төгәл урынын, ә атап әйткәндә тышкы мәгълүмат чараларын билгели торган һәм аны идентификацияләү өчен кирәкле башка белешмәләренә үз эченә алган билгеләнгән рәвештәге документ;

территорияне санитар чистарту - аерым территориядән җыю, каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны алып китү һәм утильләштерү (зарарсызландыру);

яктылык тартмасы - тышкы мәгълүмат чараларын эзерләү ысулы, корылма эчке яктыртылган бер күләмнән яисә күләмле элементлардан гыйбарәт;

авыл хужалыгы хайваннары - терлекчелек һәм башка авыл хужалыгы продукциясен, терлекләренә житештерү өчен кулланыла торган хайваннар, кыйммәтле мехлы җәнлекләр, куяннар, умарталар һәм башкалар;

махсушлаштырылган оешмалар - төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә җирлек территориясен төзекләндерү өлкәсендәге эшчәнлекнең махсус төрләрен гамәлгә ашыручы төрле оештыру-хокукый рәвештәге юридик затлар;

территорияләренә тоту - җир кишәрлегендә урнашкан биналарны, корылмаларны, кече архитектура формаларын, коймаларны, төзелеш мәйданчыкларын, яшел утыртмаларны, җир асты инженерлык коммуникацияләрен һәм аларның конструктив элементларын, транспорт инфраструктурасы объектларын үз вакытында ремонтлау һәм фасадларын карап тотуга бәйле чаралар комплексы;

жирле әһәмияттәге юлларны тоту - юлларның, юл корылмаларының, юлларны комплекслы төзекләндерү элементларының транспорт-эксплуатация торышын тәэмин итә торган эшләр комплексы;

Тышкы мәгълүматны (вывеска) урнаштыру чарасы - оешма урнашкан урында һәм (яисә) турыдан-туры товарны гамәлгә ашыру урынында урнашкан биналарны, корылмаларны, шул исәптән "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы үз көченә мәҗбүри булган мәгълүматны кулланучыларга җиткерү өчен некапиталь булмаган мәгълүматны, ә атап әйткәндә, оешманың фирма атамасы (исеме), аның урнашкан урыны (адресы) һәм аның эш режимы турындагы мәгълүматны, шулай ук законны урнаштыру мәҗбүрилегенә урнаштырылган яки эш әйләнеше гадәте аркасында урнашкан яки реклама белән бәйле максатларны эзәрлекләми торган мәгълүматны реклама белән эзәрлекләми торган мәгълүмат. "Тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы" һәм "тышкы мәгълүмат чарасы" төшенчәсе

тиндәш;

суперграфика - фасадларның архитектур-сәнгати бизәләше алымнарының берсе (рәсем, орнамент, барельеф, мозаика);

тактиль өслек - өске катлам фактурасының сизелерлек үзгәреше булган өслек;

махсус жирлек әһәмиятендәге территорияләр - жирлек территориясенең үзенчәлекле статуска һәм (яисә) югары мәдәни-рекреацион һәм социаль кыйммәткә ия булган өләше, аларга карата жирлекнең барлыкка килгән төзелешләренең тышкы архитектур йөзен саклау максатларында әлегә Кагыйдәләр белән тышкы мәгълүмат урнаштыру типлары һәм төрләре билгеләнә, алар урнаштыруга рөхсәт ителә һәм рөхсәт ителми, шул исәптән мондый конструкцияләргә таләпләр дә;

территорияләрне жыештыру - житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чарны, карны махсус билгеләнгән урыннарда жыюга, алып китүгә бәйлә эшчәнлек төрә, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлдерелгән башка чаралар;

урамнар һәм гомумпоселок юллары - гомуми кулланылыштагы территорияләр, аларның жирлек мохите эстетикасына югары таләпләр куелган;

вәкаләтле орган - үз компетенциясе чикләрендә жирлек территориясен оештыруны, координацияләүне һәм төзекләндерүне тикшереп торуну гамәлгә ашыручы авыл жирлегә башкарма комитеты;

фасад - бинаның тышкы ягы (төп, ян, ишегалды);

фон конструкцияләре - хәрәфләр, билгеләр һәм декоратив элементлар фон өслегендә урнашкан тышкы мәгълүмат чараларын әзерләү ысулы;

фриз - фасадның яки козырьканың горизонталь полоса рәвешендәге декоратив рам элементы;

фронтон - бинаның фасадының соңгы кат тәрәзәләренең югарыгы билгеләреннән яисә чыгыш ясаучы элементлардан фасадның өске ноктасына кадәр үлчәнгән түбәдән югарырак күтәрелүче йомгаклау өләше;

төзекләндерү элементлары - территорияне төзекләндерүнең состав өләше буларак кулланыла торган декоратив, техник, планлаштыру, конструктив жайланмалар, яшелләндерү элементлары, жиһазларның һәм бизәләшнәң төрләр төрләре, шул исәптән биналарның, корылмаларның фасадлары, кече архитектура формалары, стационар булмаган корылмалар, мәгълүмати щитлар һәм күрсәткечләр.

3. Жирлек территорияләрен төзекләндерүгә, тотуну һәм жыештыруны оештыруга гомуми таләпләр

6. Жирлекнең бөтен территориясе һәм анда урнашкан барлык биналар (торак йортларны да кертеп) һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзекләндерелергә, эчтәлеккә һәм жыештырылырга тиеш.

7. Гомуми файдаланудагы территорияләрне, шул исәптән урамнар, машина юллары, жирле әһәмияттәге автомобиль юллары, яр буйлары, скверлар, пляжлар, башка объектлар белән шөгыльләнүче жир кишәрлекләрен карап тотуну һәм жыештыруны оештыруны вәкаләтле орган үз вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашыра.

8. Физик һәм юридик затлар, аларның оештыру-хокукый рәвешләренә бәйсез рәвештә, милек хокукындагы яисә башка асылмалы хокуктагы (алга таба - жир кишәрлекләренең хокук ияләре) жир кишәрлекләрен үз вакытында һәм сыйфатлы жыештыруны һәм карап тотуну тәэмин итәргә тиеш. Башка территорияләрне жыештыруны һәм карап тотуну оештыру жирле үзидарә органы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Әгәр дә бина, корылма милек хокукында яисә башка әйберләрдә булса, яки

берничә затның мәжбүри хокукында булса, җыештырылырга тиешле территория милек хокукындагы өлешкә яисә күчемсез милек объектына башка хокукка пропорциональ рәвештә билгеләнә.

Җир кишәрлеге территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылма булса, территорияне тоту һәм җыештыру чикләре яклар килешүе белән билгеләнергә мөмкин.

Килешү булмаса, җыештырылырга тиешле территория биналарның, корылмаларның барлык милекчеләре яисә башка хужалары (кулланучылар) арасында тигез өлешләрдә билгеләнә.

Физик яисә юридик зат карамагындагы җир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, биләмәсендәге фактта урнашкан җир кишәрлеге чиге буенча территория җыештырылырга тиеш.

Өгәр дә бина, корылма милек хокукында яисә башка әйбер хокукында яисә берничә зат мәжбүри хокукта булса, фасадның эчтәлегенә якларның килешүе белән билгеләнергә мөмкин.

Килешү булмаса, фасадны карап торы милек хокукында яисә күчемсез милек объектына башка хокукта өлешләргә пропорциональ рәвештә гамәлгә ашырыла.

9. Юридик затлар, шәхси эшмәкәрләр, йорт хужалары, бакча ширкәтләре һәм авыл җирлеге территориясендә үз эшчәнлеген гамәлгә ашыручы башка хужалык субъектлары каты көнкүреш калдыкларын, ТБО, КГМ җыю, саклау һәм алып китүгә килешүләр төзүгә һәм калдыкларны утильләштерүне һәм зарарсызландыруны башкаручы махсуслаштырылган предприятиеләр белән шартнамәчел мөнәсәбәтләре булган чүп-чар ташучы оешмалар белән күрсәтелгән хезмәтләргә вакытында түләргә тиеш.

Башкаручылар белән территорияне, шул исәптән беркетелгән территорияне җыештыруга һәм калдыкларны һәм карны чыгаруга килешүләр төзүгә җаваплы затлар үтәләр торган эшнең вакытында һәм сыйфатлы булуын күзәтүне һәм башкаручылардан таләп итүгә тиеш.

Юридик затлар, индивидуаль эшкуарлар, хосусый йорт хужалары, бакча ширкәтләре һәм авыл җирлеге территориясендә үз эшчәнлеген гамәлгә ашыручы башка хужалык субъектлары түбәндәгеләргә бурычлы:

— тирә-юньдә чүп-чар җыю контейнерлары, каты көнкүреш калдыклары җыю контейнерлары, контейнер майданчыклары булдыруны тәмин итүгә, ә анализланмаган биналарда, корылмаларда һәм корылмаларда - сыек калдыклар өчен җыентыклар (чүп-чар җыю) оештырырга;

— контейнерларга, контейнер майданчыкларына ирекле подъезд тәмин итүгә;

— авыл территорияләрен тутыруны һәм пычратуны булдырмый торган төзек халәттәгә урналарның, контейнерларның эчтәлеген тәмин итүгә;

— аена кимендә бер тапкыр, урналарны, контейнерларны, контейнер майданчыкларын, сыек калдыклар өчен җыентыкларны (чүп-чарларны) чистартуны һәм дезинфекцияләүне тәмин итүгә;

— җитештерү һәм куллану калдыкларын чыгаруны оештыруны һәм аларны юкка чыгару графигының үтәлешен тикшереп торуны тәмин итүгә;

— урналарны, контейнерларны, контейнер майданчыкларын вакытында буярга һәм юарга.

ТБО, КГМ җыю, саклау һәм алып китү турында шартнамәне эшчәнлекне гамәлгә ашыру урынында сакларга һәм Кагыйдәләргә үтәүне контрольдә тотучы (күзәтчелек) затларның беренче таләбе буенча һәм аның территориясендә юридик зат яисә шәхси эшмәкәр урнашкан ИК, ТСЖ язма гарызнамәсе буенча күрсәтүгә кирәк,

10. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын тоту һәм жыештыру муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен хезмәтләр күрсәтү буенча контракт төзегән махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

11. Күпфатирлы йортларның йорт яны территорияләрен тоту һәм жыештыру күпфатирлы йортлар белән идарә итүнең бер ысулы: торак милекчеләре ширкәте яисә торак кооперативы яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативы, идарәче оешма, күпфатирлы йортта гомуми мөлкәтне тоту һәм ремонтлау эшләрен башкаручы затлар белән - әлеге йортта күпфатирлы йортлар милекчеләре белән турыдан-туры идарә иткәндә гамәлгә ашырыла (алга таба - идарәче оешмалар).

12. Индивидуаль торак йортлар территорияләрен тоту һәм жыештыру мондый йортларның милекчеләре (яллаучылар) тарафыннан башкарыла.

13. Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын тоту һәм карау түбәндәгеләрне гамәлгә ашыра:

1) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә - жир кишәрлегенең милекчеләре яисә башка хокук ияләре;

2) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә - вәкаләтле орган яки муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен хезмәтләр күрсәтүгә контракт төзегән махсуслаштырылган оешма;

3) чикләнгән файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгеләнгән урыннар чикләрендә (санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) - әлеге объектларның хужалары;

4) йорт яны территорияләре чикләрендә - күпфатирлы йортлардагы торак урыннар милекчеләре яисә идарәче оешмалар, асылда барлыкка килгән ишегалды территориясен (балалар һәм башка майданчыклар, рекреацион әһәмияттәге зоналар, транспорт чаралары саклау һәм туктап тору урыннары) керттеп;

5) жир өсте коммуникацияләренең, шул исәптән электр челтәрләренең, яктырту челтәрләренең, радиолинияләренең сак зоналарында күрсәтелгән коммуникацияләр хужалары;

6) жир асты коммуникацияләренең сак зоналарында (әгәр урнаштыру рөхсәт ителгән булса) - күрсәтелгән коммуникацияләр хужалары.

14. Урамнардан һәм юллардан грунт һәм жир өсте суларын чыгару өчен билгеләнгән кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын жыю һәм чистарту, су сиптерү коллекторларын һәм яңгыр суларын агызу коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан башкарыла.

15. Жәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм тоту тәртибе гамәлдәге законнар, санитария кагыйдәләре һәм нормалары нигезендә билгеләнә.

Бәдрәфләренең санитар һәм техник хәлен аларның милекчеләре, хужалары, арендаторлары яки махсуслаштырылган оешмалар тәэмин итә, аларга хезмәт күрсәтә.

16. Төзекләндерү эшләрен башкару чоры, объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәэмин итүне исәпкә алып, эшләр заказчысы тарафыннан билгеләнә.

17. Жирлек территориясен карап тоту һәм жыештыру чикләре физик һәм юридик затлар бирелгән жир кишәрлегенең чикләре (жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән булса, биләмәсендәге жир кишәрлегенең фактта урнашкан чиге буенча) һәм биналар һәм корылмалар милекчеләренең, аларга урнашкан территорияләрне төзекләндерүдә аларның урыннары әлеге Кагыйдәләренең IIIV бүлегенә нигезендә катнашу тәртибе нигезендә билгеләнә.

Вәкаләтле орган жирлек территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы

территорияләренә, билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә карап тоту һәм җыештыру эшләренең үтәлешен тикшереп тора.

18. Автомобиль юлларының юл буе полосасында яисә алар янәшәсендә урнашкан сервис (кибетләр, кафе, отельләр, АЗС, СТО, ял мәйданчыклары) объектларына бирелгән территорияләренә тоту һәм җыештыру мондый объектларның хужалары (милекчәсе) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

III. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм җир кишәрлекләрен тышкы күренешенә, фасадларның һәм коймаларның, юлларның, индивидуаль торак йортларның, яңгыр канализациясә челтәрләренең, күзәтү һәм яңгыр сулары коеларының, су бүлеп чыгару корылмаларының, техник элементә чараларының, тышкы яктырту объектларының, кече архитектура рәвешләренең, стационар булмаган объектларның, төзелеш эшләрен җитештерү урыннарының, күмү урыннарының тышкы кыяфәтенә, автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау урыннарына карата таләпләр. Җирлек территориясен бәйрәмчә бизәү

Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм җир кишәрлекләрен тоту буенча гомуми таләпләр

19. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны, инженерлык коммуникацияләре объектларын, юл сервисы объектларын һәм алар урнашкан җир кишәрлекләрен милекчәләре яисә башка хокук ияләре мөстәкыйль рәвештә йө махсуслаштырылган оешмаларны үз акчалары исәбенән җәлеп итү юлы белән тоталар.

19.1. Алар урнашкан биналарның, корылмаларның һәм җир участкаларының эчтәлегә түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту;
2) җир кишәрлеген җыештыру һәм санитар-гигиена белән чистарту;
3) гражданныр, оешмалар һәм индивидуаль эшқуарлар эшчәнлегә нәтижәсендә барлыкка килә торган җитештерү һәм куллану калдыкларын җыю һәм алып китү;
4) җир кишәрлегендә урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карау, милектәге, биләгән яисә файдаланган җир кишәрлекләрендә Сосновский борщевигын юкка чыгару;

5) керү узелларының козырькаларын кардан, боздан һәм сөңгеләрдән вакытында чистарту, бозны, карны һәм сөңгеләрне көрнизләрдән, балконнардан һәм лоджияләрдән алу, агач ботакларын зыяннан саклау чараларын тәэмин итү

6) кар, боз, сөңгеләр, шулай ук алар барлыкка килгән саен кар түбәләрен һәм керү узелларының козырекларын, шулай ук кыш көне бина хужалары (арендаторлары) һәм торак фонды белән идарә итүче идарәче оешмалар тарафыннан тупланган кар түбәләрен һәм козырекларын вакытында чистарту;

7) түбәләренә кар катламы хасил булуга юл куймыйча, 30 см дан артык калынлыктагы кар катлавы барлыкка килмичә, ә җылытканда карны азрак калынлыкта ташларга кирәк;

8) җәяүлеләр зоналарына чыга торган кар, кар һәм сосулның түбәләрен, алар барлыкка килгән саен, билгеләнгән нормалар нигезендә күркыныч участкаларны алдан киртәләү белән чистарту;

9) барлык төр түбәләрдә, балконнарны һәм керү төеннәренең козырекларын да көртеп, кар өемнәре барлыкка килүгә юл куймау;

10) урамга караган түбәләрен һәм керү узелларының козырекларын һәм тәрәзә уемнарының кар суларын чистарту, аларны тротуарларга ыргытып, түбә скаты өстеннән тротуарга төшкән сөңгеләрне тәүлекнең якты вакытында гына чистартып. Түбәнең калган скатларыннан кар ташлау, шулай ук яссы түбәләр эчке ишегалды

территорияләренә чыгарылырга тиеш. Кар ыргыту алдыннан кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итүче сак чаралары үткәрергә кирәк. Йортлардан ташланган кар, гомуми файдаланудагы юлларга жыештырылган һәм юлның алгы өлеше буйлап урнаштырылган бозлыклар, юл өлешен жыештыручы зат белән төзелгән шартнамә нигезендә кар чыгару белән бер үк вакытта чыгарыла;

11) агачларның, куакларның, урам электр яктырткычларының һава линияләренең, растяжкаларның, реклама конструкцияләренең, светофор объектларының, юл билгеләренең, элемент линияләренең, керү узелларының түбәсеннән һәм козырекларыннан кар төшкәндә элмә такталар сакланышын тәэмин итә торган чаралар күрү.

Биналар, корылмаларның фасадларын карап тору

20. Биналарның, корылмаларның фасадлары төзелеш өлешенә, декоратив бизәлешкә һәм инженер элементларына зыян китермәскә тиеш һәм тиешле эстетик хәлдә тотылырга тиеш. Бина фасадының төсө үзгәрү фасадының гомуми мәйданының 1% тан артмаска тиеш.

21. Биналарның фасадлары, корылмаларын карап тору:

21.1. фасадларның, шул исәптән керү ишекләрен һәм козырекларын, балкон һәм лоджийларның, түбәләрен һәм аерым баскычларны, баскычларны һәм коймаларны, витриналарны, декоратив детальләрен һәм башка конструктив элементларны, һәм аларның төсен үз вакытында ремонтлауны һәм торгызуны тәэмин итүче;

21.2. Су агызучы, су торбаларының һәм сливларның төзек хәлдә булуын һәм карап торуны тәэмин итү;

21.3. герметизация, жөйләрне сүтеп ябыштыру һәм тишекләрен;

21.4. керү урыннарын, тәрәзә төпләрен һәм ишегалларына керү урыннарын торгызу, ремонтлау һәм үз вакытында чистарту;

21.5. фасад өслекләрен, шул исәптән фасадларның элементларын, аларның торышына һәм эксплуатацияләү шартларына бәйлә рәвештә, үз вакытында чистарту һәм юдырту;

21.6. Тәрәзәләрен һәм витриналарны, элмә такталарны һәм күрсәткечләрен вакытында ю;

21.7. Язмалардан, рәсемнәрдән, белдерүләрдән, плакатлардан һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук граффитидан чистарту.

22. Торак булмаган биналарның, корылмаларның милекчеләре, башка хокук ияләре, төзелгән-кушып төзелгән биналар һәм тиешле вазыйфалар йөкләнгән башка затлар:

22.1. Кирәк булган саен, елга бер тапкыр фасадларны чистартырга һәм юарга;

22.2. Кирәк булган саен, елга ике тапкыр, язын (жылыту системаларын сүндүргәннән соң) һәм көзен (жылыту сезоны башланганчы), тәрәзә пыялаларының эчке һәм тышкы өслеген, балкон һәм лоджий ишекләрен, керү ишекләрен химик чаралар белән чистарталар һәм юалар;

22.3. Агымдагы ремонтны, шул исәптән фасадының төсен дә, фасадының факттагы торышын исәпкә алып, 5-6 ел эчендә вакыт аралыгында уздыралар;

22.4. Фасадының аерым элементларын (цоколь, басма, баскычлар, приямкалар, керү ишекләре, капкалар, цоколь тәрәзәләре, балконнар һәм лоджийлар, су үткәргеч торбалар, тәрәзә төбәндәге отливлар, сызыкча ачыклыктар һәм башка конструктив элементлар) төзекләндерәләр;

22.5. Чыгып торучы конструкцияләр жимерелү ихтималы булган очракта, сак-кисәтү чараларын (киртәләр, челтәрләр урнаштыру, элементның жимерелә торган өлешен демонтажлау һ.б.) башкара;

22.6. әгәр мондый элмә такта файдаланылмаса (арендатор (субарендатор) һәм башка очрактар чыкса) тышкы мәғлүматны урнаштыру чарасын (элмә такта) сүтәләр.

23. Фасадларны эксплуатацияләгәндә рөхсәт ителми:

23.1. биналар һәм корылмалар фасадларының стеналары өслегенең зарарлануы (пычрануы): агып чыгу, буяуның кубуы, ярыктар, катламланган штукатурка, тышлык, кирпечнең зарарлануы, тимер-бетон конструкцияләренең саклагыч катламының катламы һ. б.;

23.2. панельләр арасындагы тоташуларны герметизацияләүне бозу;

23.3. штукатуркаларның, тышчаларның, фасадларның, биналарның яисә корылмаларның цоколь өлешенең зыян күрүе (шартлавы, пычрануы), буяу катлавы, шул исәптән тәрәзә, керү приямкалары конструкциясенең төзексезлеге;

23.4. Бина һәм корылмаларның фасадларның чыгып торучы элементлары: балконнар, лоджийлар, эркерлар, тамбурлар, карнизлар, козыреклар зарарлануы (пычрануы);

23.5. балконнарның, көймәләренең, парапетларның коймаларын җимерү (юклығы, пычрануы);

23.6. Бинаның фасадында һәм (яисә) түбәсендә урнашу һәм эксплуатацияләү, паспортсыз тышкы мәғлүмат урнаштыру чаралары корылмалары, гамәлгә кую такталарыннан, режим такталарыннан тыш, вәкаләтле орган белән килештерелгән;

23.7. афишаларны, белдерүләрне, плакатларны һәм башка мәғлүмати-басма продукцияне фасадларда, тәрәзәләрдә (шул исәптән тәрәзә уемының эчке ягында), ишекләрдә (шул исәптән ишекнең эчке ягынан һәм ишек уемынан) биналар һәм корылмаларны, шул исәптән некапиталь булмаган корылмаларны алга таба куллану максатларында элү һәм ябыштыру;

23.8. фасадларның архитектура, төсен, биналарның һәм корылмаларның декоратив-сәнгатьле бизәлешен үзгәртү, бу биналарның, корылмаларның хужаларының, күп фатирлы йорттагы биналарның хужаларының ризалыгын алмыйча

24. Була:

24.1. Подъездга кергәндә мәғлүмат стендалары урнаштыру;

24.2. Проект карары нигезендә биналар түбәсендә эфир телевидениесен коллектив кабул итү системаларының антенналарын һәм кабельләрен урнаштыру.

Күрсәткечләр

25. Биналарның, корылмаларның фасадлары урам исемнәре һәм йорт номерлары булган күрсәткечләр белән җиһазланган булырга тиеш. Күрсәткечләрдә мәғлүмат Россия Федерациясә дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләрен үтәгән килеш урнаштырылырга тиеш.

Өлеге күрсәткечләрне чиста һәм төзек хәлдә тотарга кирәк.

Керү төркемнәре (төеннәр)

27. Биналарның, корылмаларның керү төркемнәрен яктырту җиһазлары, өслекләрне тегеп тоташтыру элементлары (баскычлары һ.б.), инвалидларны һәм халыкның аз мобильле төркемнәрен (пандуслар, култыксалар һәм башкалар), чүп савытлары белән җиһазландыру кирәк.

Пандус горизонталь канаулардан башка кытыршы текстуралы материалдан башкарылырга тиеш. Пандусларның саклагыч конструкцияләре булмаганда, 75 мм биеклектәге саклагыч бортик һәм култыклар каралган. Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 кабул ителә.

Пандус яки аның озынлыгы 9 м дан артык борылганда һәр 9 м саен 1,5 x 1,5 м

зурлыктагы горизонталь майданчыкларны күздә тоту тәкъдим ителә. Төшерү тәмамланганнан соң горизонталь майданчыкларда дренаж җайланмаларын проектларга кирәк. Пандусның башында һәм ахырында юлның горизонталь участкаларын әйләнә-тирәдәге өслекләрдән аерылып торган текстура һәм төс белән башкарырга кирәк.

Баскычның ике ягында да, пандуста да 800-920 мм биеклектә, стенадан 40 мм ераклыкта калып торучы түгәрәк яки турыпочмаклы кисешү каралган. Баскычларның киңлегенә 2,5 м һәм аннан да киңрәк булганда, бүлү тоткалары күздә тотыла. Култыкларның озынлыгы пандус яки баскыч озынлыгынан 0,3 м-дан да ким түгел. Култык конструкцияләре кулның металл белән кагылуын булдырмашка тиеш.

28. Керү төркемнәрен проектлаганда, эксплуатацияләгәндә, биналарның, корылмаларның фасадларын яңартканда, үзгәрткәндә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

28.1. подвалга һәм цоколь катына керү урыннары, идән дәрәжәсе җир дәрәжәсеннән 1,2 м югарырак урнашкан биналар, гомуми файдалану территориясендә чыга торган фасадларда;

28.2. җәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулаучы терәк элементларын (колонналар, столлар һ.б.) урнаштыру;

28.3. бинаның барлык фасадының комплекслы чишелешен исәпкә алып, проект документациясен эшләмичә ике һәм аннан күбрәк керү җайланмасы (булганнарын исәпкә алып);

28.4. Урам-юл челтәре тротуарлары зонасында җиңел конструкцияләрдән (баскычлар, пандуслар, болдыр, яшелләнделерү) керү төркеме элементларының минималь норматив киңлегенә белән янәшәдәге тротуарга урнаштыру;

28.5. күпфатирлы йортта урыннар милекчеләренә ризалыгын алмыйча, керү төркемен күпфатирлы йортта урнаштыру;

28.6. торак урын милекчәсе ризалыгын алмыйча, керү төркеме өчен балкон куллану;

28.7. Күпфатирлы йортларда урнашкан торак булмаган биналарның керү төркемнәрен, вәкаләтле орган белән килештермичә, рөхсәтсез урнаштыру.

Түбә

29. Бина, корылма түбәләре, су үткөрү системасы элементлары, төтен чыгару һәм вентиляция системалары төзек хәлдә булырга һәм теләсә нинди һава торышы шартларында йорт һәм җәяүлеләр өчен куркыныч тудырмашка тиеш.

30. Кышын биналарның милекчеләре һәм башка хокук ияләре, шулай ук күпфатирлы йортлар белән идарә иткәндә идарәче оешмалар тарафыннан түбә кардан, боздан һәм сөңгеләрдән вакытында чистарту оештырылырга тиеш. Җәяүлеләр зонасына чыга торган якларда кар түбәсен чистарту участкалар киртәсе белән башкарылырга һәм барлык кирәкле чаралар кабул ителергә тиеш, бары тик тәүлекнең якты вакытында гына. Түбәнең калган скатларыннан кар ташлау, шулай ук яссы түбәләр эчке ишегалды территорияләренә чыгарылырга тиеш. Түбәдән җәяүлеләр юлына, җәмәгать транспортын көтү тукталышы, юл өлешенә ташланган кар һәм боз шунда ук җыештырылырга тиеш.

31. Кар һәм боз ыргытканда, сөңгеләрне төшергәндә, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарганда агач һәм куакларның, электр белән тәэмин итүнең һава линияләренә, яктырту һәм элементнең, юл билгеләренә, юл светофорларының, юл киртәләренә һәм җайланмаларының, җәмәгать транспортын көтү павильоннарының, декоратив бизәкләренә һәм биналарның инженерлык элементларының сакланышын тәэмин итә торган чаралар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементлар зарарланган очракта, алар түбәне чистарткан һәм зарарланган очракта торгызылырга тиеш.

. Биналарның, корылмаларның түбөлөрөндө су агымы булырга тиеш, ул агып торган суның жэяүлелэр һәм жэяүлелэр зоналарына турыдан-туры элэгүенә юл куймаска тиеш. Желоба, воронка, водостоклар аерылгысыз булырга һәм жыелган су күләменең үткөрүенә исәпләнергә тиеш. Жэяүлелэр зоналары булган биналар ягына чыккан су агымы жэяүлелэр юллары чикләреннән читкә китәргә тиеш.

33. Рөхсәт ителми:

33.1. биналар һәм корылмалар түбөлөрөндө кар массасының һәм сөңгеләрнең туплануы;

33.2. түбә өстендә түбә ябу өчен билгеләнгән предметларны (көрәкләр, скрепкалар, ломнар), төзелеш материалларын, ремонт калдыкларын, файдаланылмый торган механизмнарны һәм башка предметларны жыю;

33.3. түбәдән су торбалары бүрәнәләренә боз, кар һәм чүп-чар агып төшү.

Жир кишәрлекләрен тоту

34. Жир кишәрлекләренең территорияләрен тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

34.1. көндөлөк чүп-чардан, яфраклардан, кар һәм боздан чистарту;

34.2. Юлларның, күперләрнең, урамнарның, тротуарларның, юл йөрү юлларының, жэяүлелэр территорияләренең бозлавыкка каршы материаллары белән эшкөртү;

34.3. Карны көрәү һәм себерү;

34.4. кар һәм бозны (кар-боз формацияләре) кар-боз формацияләрен саклау һәм утильләштерү буенча махсушлаштырылган майданчыкларга чыгару;

34.5. контейнер майданчыкларын, барлык төр калдыклар өчен контейнерлар, чүп савытлары, эскәмияләр, кече архитектура формаларын һәм башкаларны чиста һәм техник яктан төзек хәлдә тоту;

34.6. чүп-чар жыю камераларын, контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;

34.7. Яңгыр һәм кар суларын бүлөп чыгару;

34.8. каты көнкүреш, эре габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм алып китү;

34.9. Тузан жыю һәм һаваның дымлануын киметү өчен территорияләргә су сиптерү;

34.10. Яшел утыртмаларның сакланышын һәм аларны карауны тәэмин итү;

34.11. Коммуналь билгеләнештәге объектлар, инженерлык коммуникацияләре (корылмалары), юллар, тимер юллар, күперләр, жэяүлелэр өчен кичүләр төзегәннән, реконструкцияләгәннән һәм ремонтланганнан соң төзекләндерүнең бозылган элементларын торгызу, реставрацияләү, археологик һәм башка жир эшләре алып бару;

34.12. Карау һәм яңгыр суларын агызу коеларын (яңгыр сулары канализациясен), жир асты коммуникацияләре (корылмалары) коеларын гамәлдәге дөүлөт стандартлары таләпләре нигезендә карап тоту;

34.13. Жир кишәрлекләре коймаларын тоту, шул исәптән киртәләрне, жимерелгән (тикшерелгән, жимерелгән) биналарны, корылмаларны урнаштыру һәм карап тоту, чит затлар территориясенә үтеп керү һәм (яисә) рөхсәтсез урыннарда калдыкларны урнаштыру мөмкинлеген юкка чыгаручы, шулай ук аларны пычрактан, кардан һәм мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартуны тәэмин итү.

Юлларны карап тоту

35. Юлларны карап тотуны муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен хезмәтләр күрсәтү буенча контракт төзегән вәкаләтле орган, яисә

махсушлаштырылган оешмалар гамәлгә ашыра.

36. Юл территорияләрен карап тоту түбәндәгеләренә үз эченә ала:

- 1) юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәге машина юлларын ремонтлау;
- 2) тротуарлардан (жәяүлеләр зоналары, сукмаклар) һәм юлларның, ясалма юл корылмаларының пычрак, чүп-чар, кар һәм бозны жыештыру;
- 3) юл өслекләрен юу һәм сиптерү;
- 4) газларны һәм яшел утыртмаларны карау;
- 5) жәмәгать транспортының тышкы яктырту терәкләрен һәм контакт челтәрен ремонтлау;
- 6) кече архитектура рәвешләрен ремонтлау һәм буяу;
- 7) ясалма юл корылмалары составына керә торган смотр һәм яңгыр сулары коеларын, уен канауларын һәм ачык лотокларны төзү, ремонтлау һәм чистарту;
- 8) коймаларны, коймаларны, турникетларны, кече архитектура рәвешләрен төзү, ремонтлау һәм ел саен буяу;
- 9) ачык люкларны ачыклау, юл өслегенә зарарлануы һәм коймалар урнаштыру максатларында юллар һәм йөрү торышының көндәлек мониторингы.

37. Юл капламнарын саклау максатларында түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

- 37.1. сөйрәп йөк ташу;
  - 37.2. Рельслар, бүрәнәләр, тимер балкалар, торбалар, кирпеч, башка авыр әйберләренә төяү-бушату эшләрен башкарганда һәм аларны билгеләнгән майданнардан тыш төзөгәндә;
  - 37.3. Төзелеш материалларын һәм төзелеш калдыкларын юл өлешендә һәм тротуарларда ыргыту һәм (яисә) складлау;
  - 37.4. Олы Меми авыл жирлегә милкәндәге жирләрдә йорт биләгән территория өчен транспорт чаралары юу;
  - 37.5. гусеница механизмы булган машиналарның каты өслеклә юллары буйлап йөрү;
  - 37.6. Аларның юл йөрү өлешендә чагыштырмача авырлыгы билгеләнгән нормалардан һәм күрсәтмәләрдән артып киткән үз йөрешә белән зур, авыр йөклә үзйөрешлелә машиналарның һәм механизмнарның хәрәкәте;
  - 37.7. жир, чүп-чар, сыек төзелеш материаллары, жиңел савытлар, брезент белән капланмаган яфраклар яки территорияләренә пычрануын булдырмаучы башка материаллар ташу;
  - 37.8. Кар, боз, пычрак, житештерү һәм куллану калдыклары юлларның һәм алар янәшәсендәге территориягә агып төшү;
  - 37.9. юллардагы, тротуарлардагы, газоннардагы һәм яшел утыртмалардагы пычракны, чүп-чарны жыештырырга;
38. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:
- 38.1. Жәяүлеләр өчен жәяүлелә киртәләр һәм тротуар баганаларының сезонлы япмасы ел саен кышкы сезон тәмамланганнан соң, төзекләндерү айлыгы үткәреп чорда гамәлгә ашырыла. Буяу алдыннан коймалар ремонтлануы, пычрактан чистартылуы, юылуы һәм грунтланган булуы тиеш;
  - 38.2. Барлык юл тамгалары заказчы тарафыннан билгеләнгән срокларда һәм чиратлылык тәртибендә юл билгеләре ясауга расланган паспортлар (схемалар) нигезендә башкарылуы тиеш;
  - 38.3. юлларның юл билгеләре таләп ителә торган төсләр һәм яктылык-техника характеристикаларын, эләктерү коэффициентын, эксплуатацияләүнең бөтен чоры дәвамында майданның саклануын тәмин итәргә тиеш;
  - 38.4. Юл билгеләрен беркетү конструкцияләре һәм системалары күз күрәме

шартларына һәм монтаж мөмкинлекләренә карап сайлана;

38.5. Юл билгеләре төзек хәлдә булырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш.

Вакытлыча билгеләнгән юл билгеләре аларны урнаштыру зарурлыгын китереп чыгарган сәбәпләргә бәтергәннән соң бер тәүлек эчендә алына;

38.6. визуаль-коммуникация системасы элементлары: транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте юнәлешләре күрсәткечләре, жирлекнең планлаштыру-структур элементлары күрсәткечләре юлларда һәм транспорт чишелешләрендә аларга таба хәрәкәт итү юнәлешен күрсәтү өчен билгеләнә;

Шәхси торак йортларны тоту һәм территорияне төзекләндерү

39. Законда яисә шартнамәдә башкасы каралмаган булса, индивидуаль торак йортларның милекчеләре һәм (яисә) яллаучылары (алга таба - торак йортлар хужалары):

39.1. торак йортларның фасадларының, коймаларның (коймаларның) тиешенчә торышын тәэмин итәләр, шулай ук йорт биләмәләре чикләрендә башка корылмаларның торышын тәэмин итәләр, аларны үз вакытында төзекләндерергә һәм буярга;

39.2. Торак йортта урам исемнәрен һәм йорт номерларын күрсәтүчеләр төзек хәлдә торалар;

39.3. тәүлекнең караңгы вакытында (алар булса) яктырту фонарьларын кабызалар.

39.4. Йорт биләмәләрен тәртиптә тоту һәм тиешле санитария халәтен тәэмин итә;

39.5. Йорт биләмәләре чикләрендә яшел утыртмаларны тәртиптә тоту, куакларны һәм агачларны санитар кисә, газүткәргечләрнең, кабельле һәм һава линияләренең һәм башка инженерлык чөлтәләренең сак зонасында агачлар утыртуга юл куймый;

39.6. Кирәк булганда канаулар һәм су агызу торбаларын чистарталар, язгы чорда кар сулары агып төшүне тәэмин итәләр;

39.7. үзәкләштерелгән канализация, юынгыч чокыр, бәдрәф булмаганда бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә санитария нормалары нигезендә аларны даими рәвештә чистартып, дезинфекцияләп ясыйлар;

39.8. каты коммуналь калдыкларны контейнерларга, махсус майданчыкларда урнаштырылган бункерларга, региональ оператор биргән пакетларга яисә башка сыйдырышлы савытларга жыйалар;

39.9. билгеләнгән тәртип нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы һәм башка калдыкларны үз вакытында жыйп алуны һәм чыгаруны тәэмин итәләр;

39.10. тирә-яктагы территорияләрдән чистартылган карны, шул рәвешле урнаштыра, транспортны үтү, андагы инженерлык коммуникацияләренә һәм корылмаларга керү, жәяүлеләрнең үтөп керүе һәм яшел утыртмаларның сакланышы тәэмин ителергә тиеш.

40. Рөхсәт ителми:

40.1. Йорт биләмәләре чикләреннән читтәге коймаларны урнаштырырга;

40.2. Яфракны, әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә федераль башкарма хакимият органы тарафыннан расланган кагыйдәләрдә каралган махсус жайланмалардан башка калдыкларны һәм чүп-чарны яндырырга,

40.3. күмер, тара, утын, эре габаритлы калдыклар, төзелеш материаллары, йорт биләмәләре территориясе артындагы грунт сакларга;

40.4. Олы Меми авыл жирлегенә милкәндәге жирләрдә йорт биләгән территория

янында транспорт чараларын юарга;

40.5. Йорт билэгән территория янында вәкаләтле орган белән килештермичә ишегалды корылмаларын төзөргә, чүп-чар чокырларын жайга салырга;

40.6. Әлеге территориянең урамнарында махсус транспорттан һәм урып-жыю техникасыннан файдалана алуны кыенлаштыра торган киртәләр урнаштырырга;

40.7. Территорияне төзекләндерү элементларын жиимерегә һәм бозарга, сулыкларны шартлатырга;

40.8. комплектланган (төзек булмаган) транспорт чарасын, авыр йөкле транспорт чарасын, махсус техника, тагылмалар, йорт биләмәсе территориясенә ярымтагылмалар сакларга;

40.9. Тирә-ягындагы территорияне теләсә нинди калдыклар белән чүпләргә;

40.10. чүплек жайланмасын урнаштырырга, сыек пычракларны агызырга, житештерү һәм куллану калдыкларын юл өлешләренә чыгарырга

40.11. чүп өемнәре, кар, боз өемнәре корырга;

40.12. Каты көнкүреш калдыкларын жыю майданнарында киселгән агачларны, куакларны, үләннәрне сакларга;

40.13 асфальт-бетон һәм вак таш жәелгән юлдан 2 м ераклыкта баганалар, тәгәрмәчләр һәм башка предметлар урнаштырырга;

40.14. контейнер майданчыкларында, шулай ук алар янәшәсендәге территорияләрдә киселгән калдыклар, урам катнашмасы, чабылган үлән, яфрак һәм үсемлек калдыклары, мебель, көнкүреш техникасы һәм аларның өлешләрен, ремонт һәм төзелеш уздырганнан соң калган калдыкларны, шин һәм транспорт чараларының запас өлешләрен урнаштырырга.

Яңгыр канализациясе челтәрләре, күзәтү һәм яңгыр коелары, су чыгару корылмаларын карап тору.

41. Карау һәм яңгыр суларын агызу коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люклар (рәшәткәләр) ябык хәлдә булырга һәм транспорт һәм жәяүлеләрнең имин хәрәкәтен тәэмин итә торган төзек хәлдә булырга тиеш.

42. Кабул итү бүлмәләрен, тупик, смотр һәм башка коеларны һәм камераларны тоту, чистарту һәм төзек техник хәлдә тоту гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләре нигезендә аларның хужалары тәэмин итә.

43. Яңгыр канализациясенә ведомство челтәрләрен тоту һәм эксплуатацияләү тиешле оешмаларның акчалары хисабына башкарыла.

44. Хужалыксыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәтү коелары юлларны карап тотуны гамәлгә ашыручы махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан тиешле имин халәттә булырга тиеш.

45. Яңгыр канализациясе коллекторларын саклау максатларында коллектор күчәреннән һәр якка саклау зонасы - 2.м билгеләнә.

46. Яңгыр канализациясе коллекторлары саклау зонасы чикләрендә тиешле документларны рәсмиләштермичә һәм эксплуатацияләүче оешма белән язмача килештермичә, гамәлдәге законнарда билгеләнгән очракларда түбәндәгеләр рәхсәт ителми:

46.1. жир эшләрен башкарырга;

46.2. Су асты канализациясе челтәрләрен жиимерегә, су кабул итү люкларын ватарга яки жиимерегә;

46.3. төзелеш алып барырга, сәүдә, хужалык һәм көнкүреш корылмаларын урнаштырырга;

46.4. Сәнәгать, көнкүреш калдыкларын, чүп-чарны һәм башка материалларны ташларга.

47. Су үткәргечләр, канализация, яңгыр жайланмалары, системалар, челтәрләр һәм корылмаларның төзөксезлеге, шулай ук газ, тротуарларга, урамнарда һәм ишегалды территорияләренә су агызу, агып төшү яисә агып төшү аркасында урамнарны, биналарны, корылмаларны су агызу, су агызу рәхсәт ителми.

48. Жирлек территориясендә, вәкаләтле орган белән килештермичә, йота торган коеларны һәм пешерү майданчыкларын урнаштыру рәхсәт ителми.

49. Яңгырлы коеларның рәшәткәләре даими рәвештә чистартылган хәлдә булырга тиеш. Аларның үткәру сәләтен чикләп, рәшәткәләргә һәм коеларны чүпләп, тутырырга ярамый. Яңгыр канализациясенә күзәтү һәм су кабул итү коеларын профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елга кимендә ике тапкыр башкарыла. Күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын чистарткандан соң, чыгарылган пычрануның барлык төрләре махсус майданчыкларда кичекмәстән чыгарылырга һәм утильләштерелергә тиеш.

50. Күзәтү коелары люкларын бергәләштерү юл өлеше, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар өслекләре белән бер дәрәжәгә башкарылырга тиеш.

Күзәтү коелары люкларының юл өлеше, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар белән 2 см - дан артык булмаган, яңгыр кабул итү коелары белән 3 см-дан артык булмаган тоташу дәрәжәсе тайпылырга мөмкин.

51. Капкачлары яки рәшәткәләре жимерелгән яисә бөтенләй булмаган коммуналь коелар, файдаланыла торган челтәр оешмасы тарафыннан киртәләнгәннән соң ук тиешле кисәтү билгеләре белән билгеләнгән һәм билгеләнгән вакытта алыштырылган булырга тиеш.

52. Инженерлык челтәрләрендә планлы эшләр вакытында канализация агынтыларын канализация челтәренә иң яқын коеларына, суүткәргеч суына һәм жылылык челтәрләреннән суны яңгыр канализациясенә (ул булганда) агызу башкарыла. Юлга су ташлау тыела.

Агып чыгу нәтижеләрен бетерү зыян күргән инженерлык челтәрләре хужалары көче һәм акчалары хисабына башкарыла.

53. Яңгыр канализациясе челтәрләренә (шул исәптән люкларны, рәшәткәләргә үз вакытында ябу) төзөк техник халәтә эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан тәэмин ителә.

Техник элемент чараларын карап тору

54. Биналарны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән кабельле элемент линияләрен, телевидение, радио, Интернет һәм башка шундый челтәрләргә урнаштыру жир асты юлы белән (траншеяларда, каналларда, тоннельләрдә) гамәлгә ашырыла.

55. Файдаланучы оешмаларның техник шартларын алу шарты белән биналарга башка ысул белән (һава, жир өсте) тышкы коммуникацияләргә үткәру, аларны жир астында урнаштыру мөмкин булмаган очракта гына рәхсәт ителә.

56. Асылмалы элемент линияләрен һәм һава-кабельле кичүләргә беркетү сыйфатында куллану рәхсәт ителми:

56.1. Автомобиль юлларын төзөкләндерү элементлары: юл киртәләргә, светофорларны, юл билгеләрен урнаштыру өчен билгеләнгән элементлар һәм конструкцияләр;

56.2. фасадларның элементлары, түбәләр, бина диварлары һәм корылмалары (төтен, вентиляция, телевидение һәм радионы күмәк кабул итү системалары антенналары, фронтоннар, козыреклар, ишекләр, тәрәзәләр).

57. Рәхсәт ителми:

57.1. Элемтә кабельләрен салганда юлларны бер бинадан икенчесенә таба һава юлы белән кисеп үтү;

57.2. Кабель запасларын бүлүче муфт шкафыннан тыш урнаштырырга;

58. Милекчеләр (хужалар) элемтәнең техник чараларын (кабельләр, кабельләрне беркетү элементлары, бүлү һәм муфта шкафлары һәм башкалар), шулай ук алар ярдәмендә тиешле хәлдә тоташтырыла торган техник җайланмаларны (кизоляция тышчасының өзелүенә һәм/яки булмавына, буяуның булмавына, коррозиягә һәм/яки механик зыянга, чыбыкларның эленүенә һәм/яки аларны яктырту таянычларына һәм электр тапшыру линияләренә төрүгә юл куймау) үз эченә ала.

Тышкы яктырту объектларын (чараларын) тоту

59. Тышкы яктырту элементларына яктырткычлар, кронштейннар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, туклану чыганакалары (шул исәптән жыю, туклыклы пунктлар, идарә әржәләре) керә.

60. Урамнар, юллар, жәяүлеләр өчен тротуарлар, торақ кварталлар, ишегаллары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар территорияләре, шулай ук йортларның урамнары һәм номерлары, юл билгеләре һәм күрсәткечләр, тышкы мәгълүмат чаралары һәм витриналар тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш.

61. Милек формасына карамастан, биналар һәм корылмалар милекчеләре проектлар нигезендә биналарның һәм корылмаларның архитектура-сәнгать яктырткычлары булуын һәм эшләвен тәмин итәргә тиеш.

62. Төп майданнарда һәм урамнарда эшләмәүче яктырткычлар саны 3% тан артмаска тиеш.

63. Тереклеге булган газ-разрядлы лампалар сафтан чыкканнар махсус билгеләнгән биналарда сакланырга тиеш. Эшләп бетерелмәгән терекөмеш эремәсе лампалар туплау мондый товарларны куллану кагыйдәләрендә күрсәтелгән терекөмеш эремәсе лампаларын житештерүче тарафыннан каралган иминлек таләпләре нигезендә башкарыла. Алдан эшләнмәгән терекөмеш белән капланган лампалар, алар эшкәртелгән терекөмешле лампаларның сакланышын тәмин итә торган индивидуаль һәм транспорт төргәкләрендә туплана. Мондый лампаларга зыян килү мөмкинлеген булдырмау максатында, терекөмеш кебек эшкәртелгән лампаларны туплау өчен яңа лампалардан төргәкләр кулланырга мөмкин.

Эшләнгән терекөмешле зарарланган лампалар туплау герметик транспорт савытында башкарыла, ул әйләнә-тирә мохитнең пычрануын һәм кешенең гомеренә һәм сәламәтлегенә зыян китерүне булдырмый.

Эшләнгән терекөмеш лампалар туплау башка төр калдыклардан аерым башкарыла. Зарарланган һәм зарарланмаган терекөмеш белән капланган лампаларны бергә туплау рөхсәт ителми.

Эшләнгән терекөмеш лампаларны транспортта йөртү "Житештерү һәм куллану калдыклары турында" Федераль законның 16 статьясы таләпләре нигезендә оператор тарафыннан гамәлгә ашырыла.

64. Тышкы яктырту җайланмаларының металл терәкләре, кронштейннары һәм башка элементлары чисталыкта булырга, крен, коррозия уачкаларын булмаска һәм кирәк булган саен милекчеләр (хужалар, кулланучылар) тарафыннан буялырга, ләкин кимендә өч елга бер тапкыр, һәм төзек хәлдә калырга тиеш.

65. Тышкы яктыртуның бердәм системасына тоташтырылган урам һәм йорт яны яктырткычын тоту һәм ремонтлау муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен хезмәт күрсәтүләргә контракт төзегән вәкаләтле орган яисә махсуслаштырылган оешма гамәлгә ашыра.

Торак йортларның кереш бүлү жайланмаларына тоташтырылган йорт яны яктыртуын саклау һәм ремонтлауны идарәче оешмалар башкара.

66. Тышкы яктырту терәкләре, инженерлык коммуникацияләре объектлары, жәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәре терәкләре, яклау, бүлү киртәләре, юл корылмалары һәм юл жиһазлары элементлары буялырга, язулардан һәм теләсә нинди мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзек хәлдә һәм чисталыкта булырга тиеш.

67. Тышкы яктырту терәкләрен, жәмәгать транспортының контакт челтәре терәкләрен алмаштырганда күрсәтелгән конструкцияләр демонтажланылырга һәм өч тәүлек эчендә челтәрләр хужалары тарафыннан чыгарылырга тиеш.

Тышкы яктыртуның жиңмерелгән терәкләрен чыгару юллардагы терәк хужасы тарафыннан шундук, калган территорияләрдә мондый ихтыяж ачыкланганнан соң (демонтажланганнан соң) бер тәүлек эчендә башкарыла.

68. Яктырту терәкләрендә һәм жәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәрендә урнаштырылган барлык элементларның һәм объектларның төзек һәм куркынычсыз торышын һәм канәгатьләнерлек тышкы кыяфәтен әлеге терәкләрнең милекче (хужасы) тәэмин итә.

69. Чыбык өзелгән, терәк, изолятор зарарланган очракта тышкы яктырту жайланмаларын эксплуатацияләү рөхсәт ителми.

Электр үткәргечләре өзелү яки терәкләрнең зарарлануы белән бәйле тышкы яктырту жайланмалары эшендә тәртип бозуларны, ачыкланганнан соң ук кичекмәстән юкка чыгарырга кирәк.

70. Чыбыкларны һәм кабельләренә челтәргә һәм тышкы яктырту жайланмаларына тоташтыру рөхсәт ителми.

71. Тышкы яктырту объектлары яисә тышкы яктырту чаралары белән жиһазландырылган объектлар милекчеләре (хужалары), шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмалар:

71.1. Урамнарны, юлларны тиешенчә яктыртуны, терәкләрнең һәм яктырту жайланмаларының сыйфатын күзәтеп торалар, бозылганда яисә зарарланганда үз вакытында ремонт ясыйлар;

71.2. Билгеләнгән тәртип нигезендә яктыртуны кабызуны һәм сүндерүне күзәтәләр;

71.3. Тышкы яктыртуны һәм бизәүне урнаштыру, тоту, урнаштыру һәм эксплуатацияләү кагыйдәләрен үтиләр;

71.4. Тышкы яктырту фонарьларын вакытында алыштыралар. Фонарьларны яктырту вакыты төзексезлекләр ачыкланган яки халыктан тиешле хәбәр килгән вакыттан алып 10 тәүлектән артмаска тиеш.

72. Тротуарларда урнашкан жәмәгать транспортының мачталары һәм тышкы яктырту терәкләре тирәсендә территорияләренә жыештыру тротуарларны жыештыру өчен жаваплы затларны тәэмин итә.

Трансформатор һәм бүлү подстанцияләренә якин территорияләренә, автоматик режимда эшләүче (хезмәт күрсәтүче персоналсыз) башка инженер корылмаларын жыюны әлеге объектлар урнашкан территория хужалары тәэмин итә.

Кече архитектура формаларын тоту

73. Кече архитектура формаларына декоратив-сәнгати бизәлеш (аерым торган инсталляцияләр, стрит-арт) элементлары, мобиль һәм вертикаль яшелләндерү өчен аерым торучы күрсәткечләр (стелалар), су жайланмалары, муниципаль жиһазлар, жирлек территориясендә коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар керә.

74. Кече архитектура рәвешләрен карап тоту гомуми файдалану

территорияләрендә бирелгән жир кишәрлекләре чикләрендә жир кишәрлекләренә хокук ияләре тарафыннан гамәлгә ашырыла - вәкаләтле орган тарафыннан муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен хезмәт күрсәтүләргә контракт төзегән оешма белән шартнамә нигезендә тәэмин ителә.

75. Кече архитектура формалары хужалары:

75.1. кече архитектура формаларын чисталыкта һәм төзек хәлдә тоталар;

75.2. язгы чорда кече архитектура формаларын планлы рәвештә тикшерәләр, аларны иске буядан, тутыкмадан чистарталар, юалар, буйыйлар, шулай ук сынган элементларны алыштыралар;р;

75.3.кышкы чорда кечкенә архитектура формаларын, шулай ук аларга якынлашуны кардан һәм боздан чистарталар;

75.4. Жир өслеген тигез коймалап торучы комлыклар төзиләр, комлыкларны елга кимендә бер тапкыр алыштыралар;

75.5. Балалар, спорт, хужалык майданчыклары һәм ял итү майданчыклары жиһазларының конструктив элементларының ныклыгы, ышанычлылыгы һәм иминлеге таләпләренә туры килүен күзәтәләр;

75.6.фонтаннар эшләү чорында су өслеген чүп-чардан көн саен чистарталар.

76. Рәхсәт ителми:

76.1. кече архитектура формаларны (балалар уен майданчыкларында өлкәннәрнең ялы, спорт майданчыкларында эчке киём һ.б.) билгеләү буенча кулланмау;

76.2. Теләсә кайсы мөгълүмати-басма продукцияне кече архитектур формаларда эләргә һәм ябыштырырга;

76.3. Кече архитектура формаларын һәм аларның конструктив элементларын сындырырга һәм жәрәхәтләргә;

76.4. Фонтаннарда коенырга.

Стационар булмаган объектларны карап тору

77. Стационар булмаган объектларны урнаштыру мондый объектларны муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртиптә урнаштыру схемасы нигезендә гамәлгә ашырыла.

78. Жир кишәрлеген арендау шартнамәсе срогы тәмамлангач, стационар булмаган объект арендатор тарафыннан демонтацияләнә, ә жир кишәрлеге бушатыла һәм беренчел халәткә китерелә.

79. Стационар булмаган объектларның милекчеләре булган юридик һәм физик затлар:

79.1. Аларны ремонтлау һәм буяу эшләре башкарыла. Ремонт проект документациясендә билгеләнгән тышкы күренешне һәм төсне саклауны исәпкә алып башкарылырга тиеш;

79.2. Тирә-юньдәге территориядә яшел утыртмаларның, газларның, бордюр ташының, кече архитектура формаларының (алар булса) сакланышын күзәтәләр, күрсәтелгән территорияне әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән таләпләр нигезендә саклыйлар;

79.3. стационар булмаган объектлар янындагы урналарны урнаштыралар, кирәк булган саен, чүп-чардан көн дәвамында чистарталар, ләкин тәүлеккә бер тапкырдан да ким түгел, урналарны елга кимендә бер тапкыр буйыйлар.

80. Рәхсәт ителми:

80.1. стационар булмаган объектларга проектларда каралмаган төенчекләр, козырькалар, навеслар һәм башка конструкцияләр төзү;

80.2. стационар булмаган объектлар янында сәүдә-суыткыч жайланмасы

чыгарырга;

80.3. Тараны, товарларны, детальләрне, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка предметларны стационар булмаган объектларда һәм аларның түбөлөрдө сакларга, шулай ук стационар булмаган объектларны склад максатларына яраклаштырырга;

80.4. стационар булмаган объектлар арасындагы янгынга каршы өзеклекләрне жиһазлар, калдыклар белән тутырырга.

Төзелеш эшләрән башкару урыннарын тоту

81.Төзелеш майданчыкларын һәм аларга якин территорияләрне тоту, ремонт, төзелеш һәм башка төр эшләр тәмамланганнан соң төзекләндерү эшләрән яңарту йорт салучыга йөкләнә.

Эш алып барылмаган төзелеш объектлары төзелеш челтәрләре белән ябылырга тиеш

82. Башланганчы, шулай ук төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләрне житештерү чорында:

82.1. төзелеш майданчыгы территориясенә бөтен периметры буенча «Төзелештә хезмәт куркынычсызлыгы. 1 өлеш. Гомуми таләпләр», Россия Федерациясә Дәүләт комитетының 2001 елның 23 июлендәге 80 номерлы карары белән расланган таләпләренә туры китереп типовой койма урнаштырырга. - -

82.2. төзелеш майданчыгы киртәсенә гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатация куркынычсызлыгын тәэмин итәргә;

82.3. төзелеш майданы киртәсенә техник торышын, аның чисталыгын күзәтергә, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басма продукциядән һәм граффитидан вакытында чистартырга;

82.4. Төзелеш майданы территориясенә кәргәндә төзелеш объектының гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә җавап бирә торган мәгълүмати щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;

82.5 Төзелеш майданы периметры буйлап тышкы яктыртуны тәэмин итәргә;

82.6. Төзелеш майданчыгына төзекләнделгән подъездлар, юлларның эчке юллары һәм алар урамнарның (машина юлларының) юл өлешенә пычрак һәм чүп-чар чыгарылмый торган итеп транспорт чараларының тәгәрмәчләрен чистарту яки юю пунктлары урнаштырырга ;

82.7.төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын җыю өчен контейнерлар һәм (яисә) бункерлар булдыруны тәэмин итәргә;

82.8 Төзелеш майданчыгы территориясеннән билгеләнгән тәртиптә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын чыгаруны оештыруны тәэмин итәргә;

төзелеш майданчыгы территориясеннән алынган һәм калдыклар булмаган карны билгеләнгән тәртиптә килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарда чыгаруны тәэмин итәргә;

Эшләр башкарганда гамәлдәге жир асты инженерлык коммуникацияләрен, тышкы яктырту челтәрләрен, яшел утыртмаларны һәм кече архитектура формаларын саклауны тәэмин итәргә.

Төзелеш материаллары, жиһазлар, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, ярдәмче бүлмәләр, эшче һәм хезмәткәрләрне вакытлыча тоту өчен көнкүреш вагоннары, төзелеш калдыкларын вакытлыча саклау һәм туплау өчен урыннар төзелешне оештыру проекты нигезендә төзелеш майданчыклары чикләрендә урнаштырыла.

83. Рөхсәт ителми:

84.1. Гражданнарның шәхси һәм ижтимагый иминлеген тәмин итүгә бәйләп коткару, авария-торгызу һәм башка кичектергесез эшләрдән тыш, тынлыкны бозуга китерүче төзелеш, ремонт, төяү-бушату һәм башка эшләрнең торак зонасы янында 23.00 сәгаттән 7.00 сәгаткә кадәр оештыру һәм үткөрү;

84.2. Авыл җирлеге Башкарма комитетының рөхсәтеннән (күрсәтмәләреннән) башкаюлларның һәм тротуарларның йөрү өлешен тарайту яки ябу;

84.3. чүп-чарны яндырырга һәм төзелеш производствосы калдыкларын әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә федераль башкарма хакимият органы тарафыннан расланган кагыйдәләрдә каралган махсус җайланмаларсыз утильләштерергә,

84.4. Йөкне, чүп-чарны, юа торган төзелеш материаллары, җиңел тара, юлларны пычратмый торган брезент яки башка материалларны япмыйча гына агачларны күчәрәп йөртү, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремәләрен (шул исәптән цемент-комлы эремәне, известь, бетон катнашмаларын) юлга, тротуарга, юл кырыена яки юлга яқын газон полосасына кою мөмкинлеген юкка чыгаручы чаралар күрмичә генә күчәрәп йөртү.

Жирләү урыннарын тоту

85. Этник, санитар һәм экологик таләпләр нигезендә җирләү урыннарын тоту федераль законнар һәм муниципаль хокукый актта билгеләнгән җирләү урыннарын тоту кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

86. Жирләү урыннарын санитар карап тотуны муниципаль ихтыяҗларны тәмин итү өчен хезмәт күрсәтүләргә контракт төзөгән вәкаләтле орган яисә махсуслаштырылган оешма гамәлгә ашыра.

87. Күмү урынын тотуга таләпләр:

87.1 зиратларда җәмәгать бәдрәфләре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Ижтимагый бәдрәфләр территорияләрендә урыннар чистартылырга тиеш;

87.2. зират территориясендә чүп-чар һәм чүп савытлары чистартылырга тиеш. Калдыклар тупланган саен 3 көнгә бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә чыгарылырга тиеш;

87.3. ауган һәм авария хәлендә агач утыртмалары булу рөхсәт ителми. Авария агач утыртмалары ачыкланганнан соң бер тәүлек эчендә киселергә тиеш;

87.4. Шәхесләре ачыкланмаган файдаланылмаган каберләр яки үлгән кешеләрнең каберләре пычрактан һәм чүп-чардан чистартылырга, калкулык һәм кабер ташы белән җиһазланырга тиеш.

88. Кышкы чорда җирләү урыннарын тоту үзенчәлекләре:

88.1. зиратларның үзәк юллары, керү юллары, тротуарлар киңәйтелергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Боз катламнары булмаса, тигез каты кар катламы булу рөхсәт ителә;

88.2. Үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелергә тиеш. Юлларның һәм тротуарларның юл өлешен эшкәртү кар яуганнан соң ук башланырга тиеш;

88.3. беренче чиратта карны чыгару, бозны вату һәм кар-боз формацияләрен бетерү үзәк һәм керү юлларынан чыгарырга кирәк;

88.4. җирләү урыннарының җәяүлеләр зоналарында бозга каршы материаллар кулланырга, юллардан чистартылган тозлы карны һәм бозны каберләргә, газоннарга, куакларга җыярга ярамый.

89. Жәйге чорда җирләү урыннарын тоту үзенчәлекләре:

89.1. Үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар, каберләр арасындагы юллар һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләр төрле пычранулардан чистартылырга

тиеш;

89.2. Яшел үсентеләрне санитар кисеп алу, чүп үләннәрен кисү буенча чаралар ел саен үткәрелергә тиеш.

90.Жирләү урынын, кабер өстенә куелган корылманы (хачлар, һәйкәлләр, плителәр, зиратлар һ.б.) карау, чәчәкләр һәм декоратив куаклар утырту, колумбарийдагы нишаны карау буенча эшләрне ире (хатыны), туганнары, үлгән кешенең законлы вәкиле яки санитар таләпләрне мәжбүри үтәп башка зат тарафыннан башкарыла.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска сроклы саклау урыннарын тоту

91.Автотранспорт чаралары тукталышын (алга таба - тукталыш) карап тоту гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, шулай ук әлеге Кагыйдәләр нигезендә стоянка урнаштыру өчен бирелгән жир кишәрлегенә хокук иясе (алга таба - хужа) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

92. Хужалар:

92.1. Территорияләрнең бөтен периметрына киртә куеп чыгалар, ул механик йогынтыларга һәм тышкы мохит йогынтысына тотрыклы булырга тиеш;

92.2. Тукталышның техник торышын, аларның чисталыгын күзәтәләр, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистарталар;

92.3.тукталыш территорияләрендә материаллар туплауга, комплектлаштырылган транспортны, төрле конструкцияләрне саклауга юл куймыйлар;

92.44 тукталыш территорияләрен гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры килә торган яктылык тигез бүленешен тәэмин итә торган тышкы яктырту белән жиһазландырачак;

92.5. автомобиль тукталышы территорияләрендә ягулык-майлау материаллары агып торган автомобильләр юуны һәм машина кую урыннарын рөхсәт итмиләр;

92.6.санитар һәм янгынга каршы кагыйдәләренә үтәп, тукталыш территорияләрен карап торалар.

92.7.инвалидларның тукталыш территориясенә тоткарлыксыз керүен тәэмин итәләр һәм инвалидларның махсус автотранспорт чараларын кую өчен кимендә 10 % урын (кимендә бер урын) бүлеп бирәләр, анда башка транспорт чараларын кую тыелган.

Инвалидлар махсус автотранспорт чараларын кую урыннары белән "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында" 1995 N 181-ФЗ Федераль законының 15 ст.нигезендә бушлай файдаланалар.

Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү

93.Жирлек территориясен бәйрәмчә бизәү дәүләт һәм башка бәйрәмнәр, истәлекле вакыйгаларга бәйле чаралар уздыру чорында башкарыла.

Бәйрәм (вакыйгалы) бизәлеше чараларга бәйле рәвештә афишалар, панно, декоратив элементлар һәм композицияләр урнаштыруны, шулай ук бәйрәм (вакыйгалы) яктырткычлар (яктылык гирляндалары һәм элементлары, челтәр, күләмле яктылык композицияләре, яктылык проекцияләре һ.б.) урнаштыруны үз эченә ала. Бәйрәм (вакыйгалы) бизәлеше конструкцияләре бинаның фасадында яисә корылма рәвешендә аерым торучы һәм (яисә) конструкцияләр рәвешендә урнаштырылырга мөмкин.

Бәйрәмчә (вакыйгалы) бизәлеш элементларын эзерләгәндә һәм урнаштырганда юл хәрәкәтен жайга салуның техник чаралары күренешен төшерү, зарарлау һәм начарайту рөхсәт ителми.

94. Сервис объектларын тоту

1. Сервис объектлары территорияләрен карап тоту мондый объектларның хужасы (милекчесе) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2. Юл буе сервисы объектлары территорияләрен төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә алырга тиеш:

- уңайлы хәрәкәт итү өчен каты өслек;
- территорияне яктырту, архитектура-декоратив яктырту;
- аларны урнаштыру һәм тоту таләпләрен үтәгән бәдрәф кабиналары;
- чүп-чар өчен урналар һәм кече контейнерлар;
- яшелләндерү (газоннар, чөчәкләкләр) һәм яшелләндерү (коймалар)

участокларын яклау элементлары.

3. Сервис объектларын һәм аларга якин территорияләрен урнаштыруга һәм тотуга таләпләр түбәндәгеләрне үз эченә ала:

- сервис объектларына керү-чыгу юллары күчү-тизлек полосалары белән жиһазландырылырга тиеш;

- күчеш-тизлек полосалары һәм сервис объектлары территорияләре тышкы яктырту белән төзекләндерелергә тиеш;

- хәрәкәткә хезмәт күрсәтү корылмасы майданчыгына бару юллары, гамәлдәге суүткәргеч системасы белән бәйлә (съездлар астына суүткәргеч торбалар булырга тиеш) озынча суүткәргеч торбалар тәэмин ителерлек итеп төзекләндерелергә тиеш;

- хәрәкәткә һәм аның керүенә хезмәт күрсәтү корылмасы майданчыгының буй-буй текәлеге юлдан капма-каршы якка юнәлтелергә тиеш. Түгәрәкләү радиуслары чикләрендә ул 20% тәшкил итәргә тиеш

- майданчык һәм аның янына бару юллары автомобиль юлы белән тигез дәрәжәдә камилләштерелгән булырга тиеш;

- ГОСТ Р 52289-2019 «Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл билгеләрен, светофорларны, юл коймаларын һәм юнәлеш бирүче җайланмаларны куллану кагыйдәләре» таләпләренә ярашлы рәвештә юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары булу ;

- сервис объекты территориясендә эксплуатация һәм тоту процессындагы кимчеләкләрне бетерү ГОСТ Р 59292-2021 гомуми файдаланудагы автомобиль юллары таләпләренә ярашлы рәвештә башкарылырга тиеш. Жәйге тоту дәрәжәсенә таләпләр. Бәяләү критерийлары һәм контроль ысуллары һәм ГОСТ Р 59434-2021 гомуми файдаланудагы автомобиль юллары. Кышкы тоту дәрәжәсенә таләпләр. Бәяләү критерийлары һәм контроль ысуллары» таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

- функциональ билгеләнеше буенча хәрәкәткә хезмәт күрсәтү корылмасы территориясе, шул исәптән санитария-гигиена зонасы булырга тиеш;

- тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан тәртиптә булырга һәм бирелгән техник шартлар нигезендә эксплуатацияләнергә тиеш;

- Юл буе сервисы объектларының транспорт чаралары стоянкасында инвалидлар белән идарә ителә торган транспорт чараларын бушлай парковкалау өчен, «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 октябрдәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә урыннар бирелергә тиеш.

IV. Авыл жирлекләрен җыештыру тәртибе, төзекләндерү эшләре исемлеген һәм

аларны даими башкару тәртибен дә кертеп

Жирлек территориясен жыештыру һәм карап тотуга гомуми таләпләр

95. Жирлек территориясен жыю һәм карап тоту түбәндәгеләр гамәлгә ашырыла:

1) жәйге чорда - 15 апрельдән 14 октябрьгә кадәр;

2) кышкы чорда - 15 октябрьдән 14 апрельгә кадәр.

Күрсәтелгән сроклар жирлекнең Башкарма комитеты тарафыннан һава шартларына карап төзәтелә ала.

96. Жирлек территориясен жыю түбәндәгеләрне үткөрү юлы белән башкарыла:

1) жирлек территориясен тоту, жыештыру буенча системалы эшләр;

2) жирлек Башкарма комитетының хокукий актлары нигезендә бердәй массакүләм чаралар (өмәләр) .

97. Жәйге чорда жирлек территориясен жыештыру, юу, су сибү, себерү һәм жирлек территориясен карап тоту буенча башка эшләр башкару юлы белән жирлек территориясенә пычрануын һәм тузанлануын киметү максатында башкарыла һәм түбәндәгеләрне үз эченә ала:

97.1. Ясалма өслекле территорияләрне (коры көннәрдә су сибү), урам-юл челтәре объектларының һәм яңгыр канализациясе белән жиһазланган башка территорияләрнең тузаннан һәм пычрагынан юу. Ясалма өслекле юл өслекләрен, мәйданнарын, тротуарларын һәм башка территорияләрне юу бөтен киңлеккә башкарыла;

97.2. яңгыр канализациясе рәшәткәләрен чистарту;

97.3. чүп-чарны бөтен территориядән жыю;

97.4. Ел саен, 1 июньгә кадәр, кече архитектура формаларының, бакча һәм урам жиһазларының, урналарның, спорт һәм балалар мәйданчыкларының, коймаларның, бордюрларны буяу;

97.5. үләнне даими рәвештә чабу (үләннең биеклегә 15 см дан артык булганда) һәм тәүлек дәвамында чабылган үләнне жыю;

яфрак коелу чорында - тәүлегенә бер тапкыр коелган яфракны жыю һәм чыгару;

97.7 юудан соң, бордюр янында лотокларны чүп- чардан жыештыру.

98. Кышкы чорда гомуми файдаланудагы территорияне жыештыру түбәндәгеләрне үз эченә ала:

98.1. Юл өслекләрен һәм тротуарларны кардан, боз һәм чүп-чардан чистарту;

98.2. тайгаклык яки бозлавык барлыкка килгәч жәяүлеләр зоналарына, баскычларга ком сибү, юл япмаларын бозлавыкка каршы материал белән эшкөртү;

98.3. язгы чорда - кар эрү һәм кар суларын агызу.

Жирлек территориясендә башкарыла торган жыю эшләре технологиясе һәм режимнары һава шартларына бәйсез рәвештә транспорт чараларының һәм жәяүлеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәмин итәргә тиеш.

99. Жәяүлеләр өчен тротуарларны, жир өсте кичүләрен, кышкы чорда баскычларны жыештыру үзенчәлекләре:

99.1. Жәяүлеләр өчен тротуарлар, жир өсте кичүләре, баскычлар күрсәтелгән корымаларның жәяүлеләр йери торган өлешенә бөтен киңлегенә кардан чистартылырга тиеш;

99.2 интенсиф кар яву чорында жәяүлеләр өчен тротуарлар, баскычлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкөртеләргә һәм чистартылырга тиеш;

99.3. бозлавык барлыкка килгәч, бозлавыкка каршы материаллар белән беренче чиратта баскычлар, аннары тротуарлар эшкөртелә.

Бозга каршы материаллар белән эшкөртү вакыты тайгак ачыкланганнан соң дүрт сәгатәтән артмаска тиеш;

99.4. Калдыклар һәм химик реагентлар белән пычранмаган көпшөк карны, яшел үсентеләрне саклау һәм кар суларын агызып чыгаруны тәэмин итү шарты белән, шушы максатлар өчен алдан билгеләнгән газонга яисә урыннарда салу рөхсәт ителә.

100. Жирлек территориясендә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

100.1. Урамнарда, майданнарда, яшел утыртмалары булган участокларда, скверларда, паркларда, газоннарда, пляжларда һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрдә чүпләргә;

100.2. гамәлдәге законнарда ярашлы рәвештә жирләү урыннарыннан тыш гомуми файдаланудагы территорияләрдә мемориаль кабер өстенә корылмалар (истәлекле корылмалар, коймалар) урнаштырырга;

100.3 Олы Меми авыл жирлегенә милкәндәге жирләрдә юу, салон чистарту һәм транспорт чараларына техник хезмәт күрсәтү;

100.4. Биналарны һәм корылмаларны төзекләндерү элементларын, һәйкәлләрне, мемориаль такталарны, агачларны, куакларны, гомуми файдаланудагы территорияләрдә төзекләндерү өчен кече архитектура формаларын һәм башка элементларны ватарга һәм аларга зыян салырга, шулай ук аларны үз белдәге белән яңадан бүлү, үзгәртеп кору һәм күчәрүне башкарырга;

100.5. язулар, рәсемнәр төшерергә, мәгълүмати-басма продукцияне элсргә һәм ябыштырырга, жәмәгать транспортын, диварларын, баганаларын, коймаларын һәм бу максатлар өчен каралмаган башка объектларны көтү тукталышларында граффити ясарга;

100.6. йорт хужалыгы территориясендә комплектланмаган (төзек булмаган) транспорт чарасын жыярга һәм сакларга;

100.7. тротуарларда, газларда, юлларда тара, сәнәгать товарлары һәм башка сөүдә предметлары урнаштырырга һәм сакларга;

100.8. Билгесез урыннарда кар туплау;

100.9. Тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру юлы белән юлларны һәм тротуарларны үз белдәге белән ябарга;

100.10. контейнер майданчыгына тоташкан территориядә кисү калдыкларын, урам чүбөн, кисеп алынган үләнне, яфракларны һәм башка үсемлек калдыкларын, жиһазларны, көнкүреш техникасын һәм аларның өлешләрөн, ремонттан һәм төзелештән соң калган калдыкларны, тартмаларны, ящикларны һәм башка төрү материалларын, шиннарны һәм транспорт чараларының запас өлешләрөн, спорт инвентарын урнаштырырга;

100.11. чүплек жайланмаларын урнаштыру, урамнарда һәм юлларда, биналар, корылмалар территориясеннән читтә чүплекләр һәм пычраклар салу, шулай ук урам юлларына калдыклар чыгару;

101. Калдыкларны, чүп-чарны һәм башка пычракларны турыдан-туры кырларга, бакчаларга, урманнарда, сазлыкларга, паркларда, газоннарда, су объектларына һәм аларның яр буе саклау полосаларына һәм башка билгеләнмәгән урыннарда чыгару һәм ташлау тыела. Калдыклар ташыганда, машина йөртүче үзе белән хәрәкәт маршруты һәм калдыкларны тапшыру урыны күрсәтелгән документлар алырга тиеш. Маршруттан тайпылу рөхсәт ителми.

Чүп-чар (чүп-чар, кар, туфрак һ.б.) торак территориясендә билгеләнгән урыннардан тыш ташланган очракта, мондый бозуларга юл куйган кешеләр ачыкланган бозуларны 10 көннән артмаган вакытта бетерү буенча чаралар күрәләр.

Санкцияләnmәгән урыннарда калдыклар урнаштырган затлар үз исәбенә әлеге территорияне жыештыралар һәм чистарталар, ә кирәк булганда жир кишәрлеген рекультивациялиләр.

Әгер дә 20 тәүлек дәвамында рәхсәтсез урында калдыкларны урнаштырган зат билгеләнмәгән булса, калдыкларны алып ташлау һәм рәхсәтсез чүплекләр территорияләрен рекультивацияләү әлеге территорияне жыештыру өчен жаваплы оешмалар (яисә, әлеге төр хезмәтләрне алу шартнамәдә каралган булса, калдыкларны чыгаруны гамәлгә ашыручы махсуслаштырылган оешма) тарафыннан башкарыла.

Билгеләнгән тәртиптә бирелмәгән һәм муниципаль милектәге жир кишәрлекләрендә (территорияләрдә) стихияле барлыкка килә торган чүплекләрне бетерү вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин ителә.

Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын жыештыру

102. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын (алга таба - юллар) жыю автомобиль юлларын, тротуарларны, машина кую урыннарын (парковка урыннары), жәмәгать транспортын, пычрактан, чүп-чардан, кардан һәм боздан ясалма юл корылмаларын даими чистарту чаралары комплексын үз эченә ала.

103. Язгы-жәйге чорда юлларны юдыру, су сибү, тузанны бетерү, себерү һ.б.ларны үз эченә ала.

Көзге-кышкы чорда юлларны жыештыру чүп-чарны, карны һәм бозны, пычракны жыештыруны һәм чыгаруны, юлларга ком-тоз катнашмасы сибүне, тротуарларга коры ком сибүне күздә тоталар.

104. Юл буенда урнашкан урналарны чистарту көненә кимендә бер тапкыр, тукталыш майданчыкларында көненә ике тапкыр башкарыла.

105. Жәмәгать транспортын көтү павильоны тузанланмака, буялырга һәм юылырга, рәхсәтсез мәгълүмати-басу продукциясеннән, граффитидан чистартылырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылырга тиеш.

106. Аерым элементлар буенча юлларны жәйге жыештыруга таләпләр:

106.1. Узып йөрү өләше пычрануларның төрле төрләреннән тулысынча чистартылырга һәм бөтен киңлеккә юылырга тиеш. Жайлаштыру сызыклары белән билгеләнгән көзге, резерв полосалар комнан һәм вак чүп-чардан даими чистартылырга тиеш;

106.2. Ике метрлы лоткок зоналарда грунт-комлы нанослар һәм пычранулар булырга тиеш түгел. Махсуслаштырылган машиналарның эш цикллари арасында барлыкка килергә мөмкин комлы кисәкчәләр һәм төрле вак чүп-чар белән пычранулар рәхсәт ителә;

106.3. Юл кырыйлары эре габаритлы калдыклардан һәм башка чүп-чардан чистартылырга тиеш;

107. Юлларны кышкы жыештыруга таләпләр:

107.1. Кышкы чорда юлларны жыештыру түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) юл йөрү өләшен, жәмәгать транспортын көтү тукталышларын кар һәм боздан чистарту, себерү, карны өемнәргә күчерү һәм кар чыгару;

2) юлларны, тротуарларны, жәмәгать транспортының көтү тукталышларын кар яву башланган вакыттан алып һәм бозлавык барлыкка килгәндә бозга каршы материаллар белән эшкөртү .

108. Рәхсәт ителми:

108.1. 8.00 сәгатәтән соң ишегалды территорияләреннән, предприятие, оешма, төзелеш майданчыклары, сәүдә объектларынан чистартылган кар, боз тротуарларга, юлларның һәм юлларның йөрү өләшенә чыгарырга яисә күчерергә, шулай ук юлны жыештыручы кеше белән килешү булмаганда;

108.2. Тротуарларда, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары, паркларда, скверларда, ишегалларында һәм башка жәяүлеләр зоналарында һәм яшел

утиртмалары булган территорияләрдә бозга каршы реагент буларак техник тоз һәм сыек хлор кальций куллану;

108.3 ком-тоз катнашмалары белән пычранган карны, шулай ук жыелган бозны газоннарға, чәчәк бакчаларына, куакларға һәм башка яшеллекләргә күчерергә;

билгеләнгән тәртиптә килештерелмәгән урыннарда кар чыгарырга һәм урнаштырырга;

108.5. Кар өемнәрен формалаштыру:

1) юллар һәм урамнар кисешкәндә бер дәрәжәдә;

2) жәмәгать транспортын көтү тукталышыннан 20 метрга яқынрак;

3) транспорт киртәләре яисә югары бордюр белән жиһазландырылган юллар участкаларында;

4) тротуарларда;

5) янәшәдәге территорияләргә кергән урыннарда;

108.6. юлга автотранспорт тәгәрмәчләре белән грунт һәм пычрак чыгару;

108.7. Грунт, чүп-чар, юаш төзелеш материаллары, жиңел тара, юлларның пычрануына юл куймый торган брезент яки башка материал белән агачларны ташырга, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремәләрен (шул исәптән цемент-комлы эремәне, известь, бетон катнашмаларын) юлларға, тротуарға, юл кырыена яки юл буена яқын газ полосасына кою мөмкинлеген юкка чыгармый торган чаралар күрмичә генә күчереп йөртәргә.

Жыештыру, санитария хезмәте күрсәтү һәм кешеләр күпләп ял итү урыннарын төзекләндерү

109. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннарына түбәндәгеләр керә:

1) жирлек урманнарында, пляжларда майданнар, парклар, скверлар, яр буйлары, оештырылган ял урыннары;

2) актив ял итү һәм мавыктыргыч чаралар урыннары - стадионнар, уен комплекслары, ачык сәхнә майданчыклары һ.б.

3) сәүдә объектлары территорияләре (вакляп сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган ввакляп сату чөлтәре объектлары комплекслары), жәмәгать туклануы, социаль-мәдәни билгеләнеш, көнкүреш хезмәте күрсәтү;

4) административ һәм ижтимагый биналарға, учреждениеләргә яқын территорияләр.

110. Гомуми файдаланудагы майданнарны, паркларны, скверларны, яр буен һәм башка территорияләргә жыю:

Кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда юлларны жыештырганда, яр буйларында һәм башка ял итү зоналарында химик реагентлары булмаган карны шул максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарға, яшеллекләргә саклау һәм кар суларын ағызу шарты белән вакытлыча жыеп кую рөхсәт ителә.

111. Вакляп сату базарларын жыю һәм санитар карап тоту:

111.1. Вакляп сату базарлары территорияләре (алга таба - базар) төзекләндерелергә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер майданчыклары, контейнерлар һәм урналар белән жиһазландырылырга, яңгыр һәм кар суларын ағызу өчен каты өслекләргә һәм уклоннары булырга, шулай ук суүткәргеч һәм канализация булырга тиеш;

111.2. Базар территориясен төп жыештыру аны япканнан соң башкарыла. Көндөз чүп-чар жыючыларның каты көнкүреш калдыклары белән тутырылган чүп-чар жыештыру һәм чистарту эшләре башкарыла;

елның жәйге чорында базар территориясендә атна саен мәжбүри рәвештә

дымлы жыештыру башкарыла;

111.4. базар территориясе 40 кв.м майдандагы бер урна исәбенән жиһазландырыла, өстәвенә алар арасындагы ераклык 10 м дан артмаска тиеш;

112. Базар территориясендә һәм аның янәшәсендә урнашкан оешмалар, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, киосклар, сәүдә палаталары һәм павильоннары эшчәнлегә каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәт күрсәтүләргә килешү төземичә рөхсәт ителми.

113. Сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларын жыештыру һәм санитар карап тору:

113.1. Сәүдә объектлары территорияләрен тулысынча жыештыру һәм (яисә) жәмәгать туклануы тәүлегенә кимендә ике тапкыр (иртән һәм кич) гамәлгә ашырыла. Көндөз патруль урналарын һәм чүп жыю урыннарын жыештыру һәм чистарту үткәрелә;

113.2. сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларына керә торган жирдә бер төрле формада һәм төстә кимендә ике урна урнаштырыла;

113.3. вакытлы урам сәүдәсе урыннарында 10 метр радиуста аның тирә-ягын жыештыралар. Газон һәм тротуарларда тара һәм товарларны салу рөхсәт ителми;

113.4. калдыкларны чыгару тәэмин ителә.

114. Башка сәүдә майданчыкларын, стационар булмаган вак-төяк чөлтәр объектлары комплексларын, социаль-мәдәни билгеләнештәге территорияләргә жыештыру аларның елның жылы вакытында мәжбүри алдан су сибү белән ябылуыннан соң башкарыла. Агымдагы жыю көн дөвамында башкарыла. Көн саен каты көнкүреш калдыкларын чыгару тәэмин ителә.

115. Кешеләрнең ял итү һәм массакүләм булу урыннарын төзекләндерү:

115.1. Кешеләрнең ял итү һәм массакүләм булу урыннарында уңайлылык тудыру элементларының мәжбүри исемлегенә катламның каты төрләре (плитә яки асфальт рәвешендә), өслекләргә бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен кечкенә контейнерлар, урам техник жиһазлары, яктырту жиһазлары, архитектура-декоратив яктырту жиһазлары, жирлек мәгълүматын йөртүчеләр, яшелләндерү участкаларын яклау элементлары (металл киртәләр, өслекнең махсус төрләре һ.б.) керә;

115.2. Кешеләрнең ял итү һәм массакүләм булу урыннарының барлык территорияләрендә, пляжлардан тыш, коры өслекләре яисә чәчелгән үләннәр яисә яшел үсентеләр булган үсемлек җир булырга тиеш;

115.3. ял итү һәм кешеләр күпләп жыела торган территорияләрдә яшелләндерү участкаларын чәчәк түтәлләре, газоннар, ялгыз, төркемле, рәтләп утырту, вертикаль, күпкатлы, мобиль яшелләндерү формалары рәвешендә проектларга кирәк;

115.4. Кешеләргә ял итү һәм массакүләм булу урыннары, бәдрәф урнаштыру һәм тоту таләпләрен үтәп, жиһазландырылган һәм эшли торган бәдрәф кабиналары белән комплексланырга тиеш;

115.5. кешеләрнең ял итү яисә массакүләм булу урыннары территорияләрендә фонтаннар, буалар, елгалар ярлары пычранган саен чистартылырга тиеш;

115.6. Массакүләм чаралар уздырганда, аларны оештыручылар чара, аңа якин территорияләргә жыештыруны һәм бозылган төзекләндерү эшләрен торгызуны тәэмин итәләр. Чараны үткөрү урынын, аңа якин территорияләргә жыештыру һәм бозылган төзекләндерү эшләрен торгызу тәртибе чараны үткөрүгә билгеләнгән тәртиптә тиешле рөхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

116. Кешеләрнең ял итү һәм массакүләм булу урыннары территорияләрендә рөхсәт ителми:

116.1. тара һәм сәүдә жиһазларын моның өчен билгеләнмәгән урыннарда

сакларга, урнаштырырга;

116.2. Территорияне житештерү һәм куллану калдыклары белән пычратырга;

116.3. автотранспорт чараларын юарга һәм ремонтларга, эшкәртелгән ягулык-майлау сыеклыкларын агызырга;

116.4. аттракционнар уздырырга, билгеләнгән тәртипне бозып автостоянкалар, гаражлар, реклама конструкцияләре урнаштырырга;

116.5. газоннарга, табигый һәм ясалма яшелләндерү объектларына зыян салырга;

116.6. Кече архитектура формаларын зарарларга һәм аларны билгеләнгән урыннан күчерергә;

116.7. сыек ризык калдыкларын, сатуратор җайланмаларыннан, квас һәм сыра цистерналарыннан суны тротуарларга, газоннарга һәм торак юлларга агызырга;

116.8. автотранспорт чараларының түләүле стоянкаларын законсыз оештырырга;

116.9. Стационар булмаган объектларны үз белдеге белән урнаштырырга;

116.10. тротуарларның асфальт-бетон өслеген, янәшәдәге яшел зоналарның бөтенлеген һәм территорияләргә төзекләндерүнең башка элементларын бозарга;

116.11. территориядә сәүдә-суыткыч җайланмасы кую;

116.12. халыктан каты көнкүреш калдыкларын җыю өчен билгеләнгән контейнерларга (бункерларга) каты көнкүреш калдыкларын, калдыкларны контейнерларга (бункерларга) урнаштыруга шартнамә булмаса, идарәче оешмалар белән каты көнкүреш калдыкларын җыю өчен каты көнкүреш калдыкларын (бункерларны) җыярга;

116.13. Тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, корылмалар һәм башка җайланмалар урнаштыру юлы белән тротуарларны үз белдеге белән каплау;

116.14. товарны сәүдә объектлардан читтә чыгарырга;

116.15. учак ягу, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар үткөрү, мангаллар һәм ризыкны ачык ут ярдәмендә җылылык белән эшкәртү өчен башка җайланмалар куллану.

Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен җыештыру, карап тоту һәм төзекләндерү

117. Йорт яны территориясен җыештыру:

117.1. Урып-җыю түбәндәге тәртиптә башкарылырга тиеш: тротуарлар, жәүлеләр өчен юллар (бозлавык һәм тайгак очрагында - ком сибү), э аннары - ишегалды территорияләрен;

117.2. кар яву вакытында житештерелә торган кар чистартудан тыш, җыештыру 8.00 сәгатькә кадәр башкарыла.

Көндөзгә вакытта машиналар тизлегенә 4 км/сәг булганда җыярга рөхсәт ителә.

118. Жәйге җыештыру:

118.1 Йорт яны территорияләрен жәйге җыештыру: себерү, юу яисә кулдан су сибү, яисә махсус машиналар ярдәмендә - күбесенчә иртә, иртәнге һәм соң, кичке сәгатьләрдә башкарылырга тиеш;

118.2. тротуарларны юуны бары тик ачык тротуарларда гына, алар турыдан-туры лоток полосасы белән чиктәш һәм биналардан урамның йөрү өлешенә таба башкарырга кирәк;

118.3 Кызу вакытта тротуарларга су сиптерү кирәк булган саен башкарылырга тиеш, ләкин тәүлегенә кимендә ике тапкыр.

119. Кышкы җыештыру:

119.1. түбөлөрдө жыелган кар вакытында жиргө ташланырга һәм лоток полосасына күчерелергә, ә киң тротуарларда валларга формалашырга тиеш;

119.2. чистартылган кар тротуарлардан машина юлының алгы өлөшөнә, ә ишегалларында - төзелеш урыннарына күчөргә тиеш;

119.3. Квартал эчендөгө юллардан авышкан карны борт ташына параллель урнашкан өөмнөргә салырга яисә, кагыйдә буларак, ротор кар чистартучылары ярдәмендә юл буена жыерга кирәк;

119.4. Урамнарның машина юлыннан газоннар белән аерылган 6 м дан артык киңлектөгө тротуарларда карны тротуар уртасына күчөрөргә рөхсәт ителә;

119.5. Кар өөмнөрөнә һәм өөмнөргә кар салу эшләре тротуарларда кар яву вакытыннан алты сәгатътән дө соңга калмыйча, ә калган территорияләрдә 12 сәгатътән дө соңга калмыйча төгәллөнөргә тиеш;

119.6. Куллану калдыклары, ком-тоз катнашмалары һәм реагентлар тарафыннан пычранмаган, ишегалларында, квартал эчендөгө юлларда, яшел утыртмаларны һәм кар катламын саклауны тәэмин итеп, яшеллөндөрөлгөн территориядә чиста кар туплау рөхсәт ителә;

119.7. тротуарларны һәм квартал эчендөгө юлларны кул белән жыештырганда кар тулысынча жыештырылырга тиеш. Камилләштерөлгөн япмалар булмаганда, карны хәрәкөт астына жыярга кирәк, аннары аны тыгызлау өчен кар катламын калдырырга кирәк;

119.8 Юл капламын эшкөртүнөң шомалыгы барлыкка килгөндө, ком-тоз катнашмасы белән эшкөртү бүлүчеләр ярдәмендә 0,2-0,3 кг/м нормасы буенча башкарылырга тиеш;

119.9. эшкөртөлгөннөн соң йомшартылган боз барлыкка килү ачык туфракка, агачлар астына яки газоннарга элөгүгә юл куймастан, күчөрелергә яки себерелергә тиеш.

120. Яз жытүгә түбөндөгөләр гамәлгә ашырыла:

120.1. Кар суларын нормаль чыгару өчен талөп ителә торган урыннарда су агызып чыгуны тәэмин итү өчен, канауларны юдырту һәм чистарту;

120.2. Кар суының люкларга һәм коеларны су кабул итү коеларына системалы рөвештә куылуы;

120.3. Кар эрегәннөн соң, калган кар һәм боздан ишегалды территорияләрен чистарту.

121. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен тоту:

121.1. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба - йорт яны территориясе) карап тоту түбөндөгөләрне үз эченә ала:

1) даими жыештыру;

2) күзөтү һәм яңгыр кабул итү коелары, дренажлар, лотоклар, үткөрү торбалары люкларын һәм рәшөткөләрен ремонтлау һәм чистарту;

3) инженер чөлтөрлөрөнөң смөтр коеларына, янгын сүндөрү су белән тәэмин итү чыганакларына (гидрантларга, сулыкларга һ.б.) каршылыксыз үтеп керүне тәэмин итү;

4) каты көнкүрөш һәм эре габаритлы калдыкларны жыю һәм алып китү;

5) яшеллөндөрү һәм булган яшел утыртмаларны карау;

6) кече архитектура рөвешлөрөн карап тоту, агымдагы һәм капитал ремонтлау.

122. Калдыкларның барлык төрлөрө су үткөрми торган өслөккө контейнер мөйданчыкларында урнаштырыла торган контейнерлар һәм бункерларга каты көнкүрөш калдыкларын туплау нормалары нигезөндө кирәккө күлөмдө жыелырга тиеш.

123. Күпфатирлы йортларда яшөүчө гражданныр:

123.1. йорт яны территорияләрөндө чисталык һәм тәртип саклыы;

123.2. Каты көнкүрөш һәм эре габаритлы калдыктарны махсус контейнерларга һәм йорт яны территорияләрендә урнашкан махсус майданчыктарга гына урнаштыралар.

124. Идарәче оешмалар түбәндәгеләрне тәэмин итә:

124.1. каты көнкүрөш калдыктары өчен контейнерлар урнаштыру;

124.2. расланган график нигезендә каты көнкүрөш һәм эре габаритлы калдыктарны чыгару;

124.3. контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыктарын, аларга килү юлларын чиста һәм тәзек хәлдә тоту;

124.4. подъездларга керү юлларында чүп савытлары, эскәмияләр урнаштыру һәм аларны вакытында чистарту;

124.5 тайгак участкактарны ком-тоз һәм (яисә) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкәртү;

124.6. Яшел үсентеләрне һәм газоннарны саклауны һәм квалификацияле тәрбияләүне;

124.7. Тышкы яктырту чараларын тәзек хәлдә тоту һәм аларны караңгы төшү белән кабызу.

125. Йорт алды территориясендә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

125.1. әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә федераль башкарма хакимият органы тарафыннан расланган кагыйдәләрдә каралган махсус жайланмаларсыз калдыктарны, яфракны, һәм чүп-чарны яндырырга;

125.2. Хужалык майданчыгынан читтә эчке киём, киём, келәм һәм башка предметларны элэргә;

125.3. контейнер майданчыктарына керү юлларын ябарга;

125.4. Урамнарның һәм юлларның, тротуарларның, газоннарның һәм яшел зоналарның юл өлөшөндә контейнерлар (бункерлар) урнаштырырга;

125.5 Йорт яны территорияләренең, шул исәптән, шлагбаумнарның яки автомат юлларның билгеләнгән тәртипне бозуда, ирекле рәвештә киртөләрен үз белдеге белән билгелэргә;

125.6. Үз белдеге белән ишегалды корылмалары төзэргә;

125.7. йорт янындагы территорияне металл ватык, көнкүрөш һәм төзелеш калдыктары һәм материаллар, шлак,көл һәм житештерү һәм куллану калдыктары белән капларга, тараны сакларга;

125.8 калдык сулар, калдыктар һәм чүп-чар ташларга;

125.9. Автотранспорт чараларының түлөүле урынын оештырырга;

125.10 Тимер-бетон блоктар, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар кую юлы белән квартал эчендәге юлларны үз белдегең белән ябарга;

125.11. Автомашиналар, ягулык һәм майлар юуны башкарырга, тавыш сигналларын, тормозны һәм двигательләрне көйлэргә;

125.12. кешеләр сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаучы теләсә нинди эшләр башкарырга;

125.13 йорт яны территориясенең эчке юллары буенча транспорт транзит хәрәкәтен гамәлгә ашырырга;

125.14. учак ягарга, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар уздырырга, мангаллар һәм ризыкны ачык ут ярдәмендә жылылык белән эшкәртү өчен башка жайланмалар кулланырга;

125.15. транспорт чараларын, шул исәптән комплектланмаган (төзек булмаган), яшеллөндерелгән территорияләрдә, балалар, спорт һәм хужалык майданчыктарында, ел фасылына карамастан, әлеге территорияләрдә кирәкле

эшләрне башкару очраklarыннан тыш, тергезү эшләрән мәжбүри үткөрү шарты белән урнаштырырга.

Тиешле тәртиптә оешкан һәм дәүләт кадастр исәбенә куелган жир кишәрлекләренә милекчеләре, Россия Федерациясе законнарында каралган мәжбүри таләпләрне бозмаса, аларга стационар булмаган сәүдә объектларын урнаштырырга мөмкин.

126. Идарәче оешмалар түбәндәгеләрне тәэмин итә:

126.1. Яшел утыртмаларның сакланышы һәм бөтенлеге;

126.2. жәй көннәрендә һәм коры көннәрдә газоннарға, чәчәклекләргә, агачларға һәм куаклыкларға су сибү;

126.3. аларда төзелеш материаллары, ком, чүп-чар, кар, боз һәм башка төзелешләрдән башка газоннарның сакланышы һәм бөтенлеге;

126.4. Яңа агач һәм куаклар утырту, юллар чөлтәре үзгәрү һәм жиһазларны билгеләнгән тәртиптә килештерелгән проектлар буенча гына яңадан планлаштыру, агротехник шартларны үтәп урнаштыру.

127. Йорт яны территориясен төзекләндерү:

127.1. һәр йорт биләмәсенә территориясе, кагыйдә буларак, түбәндәгеләр булырга тиеш:

1) йорт кирәк-яраklarын киптерү өчен, киём-салымны, келәмнәрне һәм йорт кирәк-яраklarын чистарту өчен хужалык мәйданчыгын;

2) өлкәннәрнең ял итү мәйданчыгы;

3) балаларның жәйге һәм кышкы ялы өчен яшелләндерү һәм кирәкле кечкенә архитектура формалары жиһазлары белән балалар уен һәм спорт мәйданчыклары.

128. Әгәр участок территориясенә зурлығы мөмкинлек бирсә, участок чөкләрендә этләр йөртү өчен мәйданчык урнаштырылырга мөмкин.

129. Йортларның подъездлары янындагы мәйданчыклар, юл йөрү һәм жәяүлеләр өчен юллар каты өслекле булырга тиеш. Каты өслекләр салганда, яңгыр суларын агызу мөмкинлеге каралырга тиеш.

130. Торак йортларга төзелгән жәмәгать корылмалары йортның торак өлешеннән изоляцияләнгән ишекләр булырга тиеш, шул ук вакытта персоналның автотранспортын кую ишегалды территориясеннән читтә булырга тиеш.

131. Торак йортның тәрәзәләре һәм фатирларга керү урыннары урнашкан ишегалды ягыннан жәмәгать билгеләнешендәге биналар өчен материаллар, продукция төяү рөхсәт ителми. Йөкне тәрәзәләре булмаган торак йортлар торбаларыннан, жир асты тоннельләреннән яки ябык дебаркадерлардан, юллар ягыннан башкарырга кирәк.

132. Квартал эчендәге территорияләрдә транспорт чараларын урнаштыру кешеләрнең, шулай ук жыю һәм махсус техниканың тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итәргә тиеш.

Шәхси торак төзелеше территорияләрен жыештыру

133. Торак йорт хужалары көн саен (шул исәптән кардан) жир участогын жыештырырга, вакыт-вакыт үлән чабарга (үләннең биеклеге 15 см артык булганда) һәм төүлек дөвамында чабып алынган үләнне жыярга тиеш.

134. Рөхсәт ителми:

134.1. карны этеп чыгару, чүп-чар ташлау, шлак ташлау, йорт биләмәләре территориясенә сыек көнкүреш калдыклары агызу;

134.2. Ишегалды һәм аның янәшәсендәге территориядән чистартылган кар һәм бозны юлларның һәм юл йөрү юлларының үткән өлешенә күчерергә яисә күчерергә.

V. Территорияне төзеклөндөрү элементларына таләпләр

135. Территорияне төзеклөндөрүнең аерылгысыз компонентлары булган территорияне төзеклөндөрү элементлары булу гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә проект документларында эшләнәргә һәм каралырга тиеш.

мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияне төзеклөндөрү элементларына проект документациясе мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендәге вәкаләтле органнар белән килештерелә.

Озак яисә даими файдаланудагы территорияне төзеклөндөрүнең стационар элементлары аларны кулдан күчерү мөмкинлеген булдырмас өчен ныгытылырга тиеш.

136. Төзеклөндөрү элементларын карап тору, аларны торгызу һәм ремонтлау эшләрен дә кертеп, төзеклөндөрү элементлары хужалары башкара.

Яшеллөндөрү

137. Яшел утыртмалар территорияне төзеклөндөрүнең мәжбүри элементы булып тора.

Төзеклөндөрү эшләрен башкарганда гамәлдәге яшел утыртмаларны мөмкин кадәр күбрәк саклап калырга кирәк.

138. Жирлек территориясендә яшеллөндөрүнең ике төре кулланылырга мөмкин: стационар - үсемлекләргә туфракка утырту һәм мобиль урыннарда утырту - үсемлекләргә махсус күчмә савытларга (контейнерлар, вазоннар һ.б.) утырту.

Стационар һәм мобиль яшеллөндөрүне рельефның табиғый һәм ясалма элементларында, түбәләрендә (түбә яшеллөндөрү), фасадаларында (вертикаль яшеллөндөрү) архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, бакчалар, чәчәк түтәлләре, куаклар һәм агачлар булган майданчыклар) төзү өчен файдаланалар.

139. Күпләп яшеллөндөрү объектларын тоту - яшел утыртмаларны карау һәм яшеллөндөрелгән территорияләргә төзеклөндөрү элементларын карап тоту, күләм корылмаларның конструктив элементларын аз гына деформацияләүне һәм зарарлануларын бетерү, шулай ук жәйге һәм кышкы чорда күчмә кече формаларны жыю эшләре комплексы ул.

140. Яшеллөндөрү объектларында эшләр житештерүгә таләпләр:

1) яшеллөндөрү объектлары янындагы төзелеш майданчыкларын оештырганда проектта сакланучы, түбән һәм киң ябалдашларны өлешчә кисеп алу, агач кәүсәләрен сак белән бәйләү, куакларның ябалдашларын бәйләү, туфрак кишәрлекләрен чүпләү юлы белән туфракны чүпләү юлы белән, туфракны тыгызлауны булдырмау максатларында транспорт чаралары һәм башка техника йөрү юлы белән янәшә урнашкан үсемлекләрдә туфрак кишәрлекләренең бөтенлеген саклап калу чараларын күрергә кирәк;

2) территорияне вертикаль планлаштыру, жир асты коммуникацияләрен салу, юлларны, машина юлларын һәм тротуарларны төзеклөндөрү яшеллөндөрү алдыннан төгәлләнергә тиеш;

3) туфрак катламын бозуга бәйле ремонт, төзелеш һәм башка эшләр башкарганда, туфракның уңдырышлы катламын алга таба куллану өчен төшерергә һәм сакларга кирәк. Югарыда күрсәтелгән эшләргә башкарганнан соң бозылган жир кишәрлекләрен һәм утыртмаларны торгызырга кирәк. Яңадан торгызу эшләргә житештерү проектында каралырга тиеш;

4) яфракларны һәм үләнне билгеләнгән төр типтә туплау яисә юкка чыгару белән бергә жыярга кирәк.

141. Яшел территорияләрдә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

141.1. Төзелешләрне, аларның эшләвен һәм хезмәт күрсәтүен тәэмин итү өчен билгеләнгән төзелешләрдән тыш, урнаштырырга;

141.2. агачларны һәм куакларны үз белдегең белән утырту һәм кисү, газоннарны һәм чөчәк бакчаларын юк итү;

141.3. Агачларга һәм башка яшел утыртмаларга гамак, таган, турник, кер киптерү өчен бау тагарга, агачларга тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын, күрсәткечләрне, афишаларны, игълан материалларны, агитация материалларын, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәэмин итү чараларын, баганалардан, коймалардан, реклама калканнарыннан, электр чыбыкларыннан, лампалардан, чөнөчкеле коймалардан аерырга;

141.4. стационар булмаган объектларны, шулай ук юл сервисы объектларын билгеләргә, шул исәптән, ел вакытына бөйсез рөвештә, автостоянкалар һәм парковкалар урнаштырырга;

141.5. төзелеш һәм башка материалларны, калдыкларны, чүп-чарны, бозга каршы материалларны һәм башка зарарлы матдәләрне, шулай ук ком һәм бозга каршы реагентлар белән пычранган карны, боз төркемнәрен жыярга;

141.6. яшелчә бакчалары өчен казу эшләрен башкарырга;

141.7. Йорт хайваннарын газоннарда һәм чөчәклекләрдә йөртергә;

141.8. Әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә федераль башкарма хакимият органы тарафыннан расланган кагыйдәләрдә каралган махсус жайланмаларсыз яфракларны, үләнне, ботакларны яндырырга, шулай ук аларны тартмаларга һәм башка су үткөрү жайланмаларына күчерергә;

141.9. чүп-чарны һәм чүпне газоннарда ташларга;

141.10. учак ягарга, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар уздырырга, мангаллар һәм ризыкны ачык ут ярдәмендә жылылык белән эшкәртү өчен башка жайланмалар кулланырга;

141.11. сокны, сумаланы чыгару өчен агачлар кисеп, аларга башка механик зыян китерү;

141.12. яшелләндерелгән территорияләрдә урнашкан скульптураларны, эскәмияләрне, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозарга;

141.13. агач тамырларын агач ботагынан 1,5 метр ераклыкта ачып, агач муеннарын туфрак яки төзелеш калдыклары белән капларга;

141.14. Әлеге территорияләрдә кирәкле эшләрне башкару очрактарыннан тыш, торгызу эшләрен мәжбүри уздыру шарты белән, газон һәм чөчәклекләрдә транспорт чараларының керүе һәм урнашуы

Киртәләр

142. Киртәләрне урнаштыру төзекләндерү өчен өстәмә элемент булып тора.

Киртәләр бер-берсеннән аерыла:

1) билгеләү (декоратив, яклау, аларның ярашуы);

2) биеклегә (түбәнлегә - 1,0 м га кадәр, уртача - 1,1-1,7 м, югары - 1,8-3,0 м);

3) материалның төре (металл, тимер-бетон һ.б.);

4) күз карашы өчен сизгерлек дәрәжәсе (үтә күренмәле, ишетелер-ишетелмәс);

5) стационар (даими, вакытлыча, күчмә) һәм башка киртәләр.

Коймаларны проектлау аларның урнашу урыннарына һәм билгеләнешенә карап, гамәлдәге дөүләт стандартлары, сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларына, индивидуаль проектлау проектларына карап башкарыла.

143. мәдени мирас объектлары территорияләрен төзү әлеге территорияләр өчен билгеләнгән шәһәр төзелеше регламентлары нигезендә башкарылырга тиеш.

Жир өсләрен ябу

144.Жир өсләрен ябуны жирлек территориясендә имин һәм уңайлы хәрәкәт итү шартлары тәэмин итә, шулай ук жирлектә барлыкка килгән төзелешнең архитектур йөзен формалаштыра.

Төзекләндерү максатларында түбәндәге төр өслекләр билгеләнде:

1) каты (капиталь) өслекләр - монолит яисә жыелма өслекләр, шул исәптән асфальт-бетоннан, цементобетоннан, табиғый таштан башкарыла;

2) йомшак (капиталь булмаган) өслекләр - табиғый халәттәге, тыгызланган яисә беркетелгән сүс материаллары белән сакланган, табиғый яисә ясалма сыек материаллардан (шул исәптән ком, вак таш, гранит , керамзит, резин валчык) башкарыла торган өслекләр;

3) газон өслекләре- үлән капламын эзерләү һәм утыртуның махсус технологияләре буенча башкарыла торган каплам;

4) катнаш өслекләр - өслекләрнең үрелмәләрен тәшкил итүче өслекләр (рәшәткә плитәсе яисә газонга баткан газон рәшәткәсе яисә йомшак өслек).

145. Каплам төрләрен сайлауны аларның максатчан билгеләнеше нигезендә башкарырга кирәк:

1) каты - мөмкин булган йөкләнешләрне, сыйфатны һәм хәрәкәт составын, проектлау вакытына гамәлдә булган янгынга каршы таләпләрне исәпкә алып;

2) йомшак - территорияләрнең аеры м төрләрен (шул исәптән балалар, спорт майданчыкларын, этләрне йөртү өчен майданчыкларны, урамда йөрү юлларын) төзекләндергәндә аларның үзенчәлекләрен исәпкә алып;

3) газонлы һәм катнаш (иң экологик) күрсәткечләр.

Ябык өслекнең каты төрләрендә коры хәлдәге эләктерү коэффициенты кимендә 0,6, юештә 0,4 булса, кытыршы өслек булырга тиеш.

Жир өсләрен тыгызлау

146. Жир өслеген үзара бәйләү элементларына гадәттә төрле борт ташлары, пандуслар, баскычлар керә.

Бортлы ташлар

147. Юл борт ташлары тротуар һәм юл өлеше тоташуында урнаштырыла, юл өлеше дәрәжәсеннән норматив рәвештә 150 мм-нан ким булмаган югарылык белән, ул тышлык өслеген ремонтлау очрагында да сакланырга тиеш.

Автотранспортның газонга бәрелүен булдырмас өчен, юлның газон белән капланган урыннарында югары борт ташын куллану кирәк.

Жәяүлеләр коммуникацияләрен газон белән бергә бәйләгәндә, газон өсте тигезлегеннән кимендә 0,5 м ераклыкта биеклегеннән 50 мм дан да ким булмаган ара арттыра торган бакча бортын урнаштырырга мөмкин, бу газонны саклый һәм пычрак һәм үсемлек чүп-чарының каплауга элөгүен булдырмый, аның хезмәт итү вакытын арттыра.

Жәяүлеләр зоналары территориясендә төрле өслекле өслекнең төрле төрләрен тоташтыру өчен табиғый материаллар (кирпеч, агач, таш, керамик борт һ.б.) кулланырга мөмкин.

Баскычлар, пандуслар

148.Жәяүлеләр кичүендә 60 тан артык промилле баскыч төзүне күздә тотарга

кирәк.

Сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм күпләп йөрүнең башка объектлары урнашкан урыннардагы төп жәяүлеләр коммуникацияләрендә, инвалидлар йортлары һәм өлкәннәр баскычында һәм баскычларда 50 дән артык промилле авышканда аларны пандус белән куерга кирәк.

Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 кабул ителә.

Баскычларның беренче баскычларын төшкәндә һәм күтәрелгәндә, ачык төстәге капма-каршы төстәге сызыклар белән аерып күрсәтергә кирәк.

Бер адым эчендә тышкы баскычларның барлык баскычлары баскычларның киңлегенә һәм күтәрелү биеклегенә буенча бертөрле урнаштырыла.

Пандусны саклаучы конструкцияләр булмаганда, 75 мм биеклектәге саклагыч борт һәм култыклар каралырга тиеш.

Пандусның башында һәм ахырында юлның горизонталь участкалары әйләнә-тирәдәге өслекләрдән текстура һәм төс белән аерылып тора.

Баскычның ике ягында да, пандуста да 800-920 мм биеклектә, колачлау өчен уңайлы һәм стенадан 40 мм ераклыкта торган түгәрәк яки турыпочмаклы кисемтә ясау күздә тотыла.

Мәйданчыклар

149. Жирлек территориясендә түбәндәге мәйданчыклар урнашкан: балаларның уеннары, өлкәннәрнең ялы, спорт белән шөгыльләнү, чүп-чар жыючыларны урнаштыру, этләрне йөртү, машина кую урыннары.

Теркәлгән мәдәни мирас ядкарьләренең һәм махсус сакланылучы табигать территорияләренең саклау зоналары чикләрендә мәйданчыклар урнаштыру истәлекләренә саклау, табигатьтән файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау вәкаләтле органнары белән килештерергә тәкъдим ителә.

Йорт тирәсендәге территорияләр, кагыйдә буларак, балалар өчен уен һәм спорт мәйданчыклары белән тәэмин ителергә тиеш. Мәйданчыклар төзек һәм жәрәхәтләнү куркынычсыз инвентарь белән тәэмин ителергә тиеш.

Балалар мәйданчыклары

150. Балалар мәйданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым мәйданчыклар рәвешендә яисә яшь мәнфәгатләре буенча зоналаштырылган комплекслы уен мәйданчыклары буларак оештырыла.

Балалар мәйданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең йомшак төрләре, мәйданчыкның газон белән тоташу элементлары, яшелләндерү, уен жиһазлары, эскәмия һәм урналар, яктырту жиһазлары.

151. Торак йортлар һәм жәмәгать биналары тәрәзәләреннән мәктәпкәчә яшьтәге балалар мәйданчыклары чикләренә кадәр ераклык - 10 метрдан, кече һәм урта мәктәп яшендәге мәйданчыклар - 20 метрдан кимрәк, комплекслы уен мәйданчыклары - кимендә 40 метрдан, спорт-уен комплекслары - 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

Балалар уен мәйданчыклары контейнер мәйданчыкларыннан кимендә 20 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

152. Балалар мәйданчыклары тиеш:

152.1 жәйге вакытта ком белән капланган өслек планы булырга тиеш;

152.2. даими рәвештә себерелергә һәм иртәнге вакытта чылатырга;

152.3. буялган булырга, мәйданчыкта коймаларның һәм корылмаларның буялуы елына кимендә бер тапкыр, ә ремонт - кирәк булган саен;

152.4.Транзит жәяүлелер хәрәкәтенән, машина юлларыннан, борылыш майданчыкларыннан, кунакчыл стоянкалардан, калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру өчен майданчыклардан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлы саклау участкаларыннан изоляцияләнергә.

Травматизмны булдырмас өчен, майданчык территориясендә чыгып торучы тамырлар яки түбән ботаклар, жир өслегендә урнашкан иске, киселгән жиһазлар калдыклары (стойкалар, фундаментлар) булу рәхсәт ителми (кагыйдә буларак, турникларда һәм качельләрдә).

Янындагы территорияләрне реконструкцияләгәндә балалар майданчыклары территориясендә эшләр алып бару һәм төзелеш материалларын складлау рәхсәт ителми.

Яктырту жиһазлары, кагыйдә буларак, майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында эшләргә тиеш.

Яктырту жайланмаларын 2,5 м дан да ким булмаган биеклектә урнаштыру рәхсәт ителми.

Уен жиһазларын урнаштыру норматив куркынычсызлык параметрларын исәпкә алып башкарылырга тиеш.

153.Балалар майданчыкларын карап тоту һәм аларда куркынычсызлыкны тәмин итү өчен җаваплылык аларны эксплуатацияләүче затларга йөкләнә.

Спорт майданчыклары

154. Спорт майданчыклары халыкның барлык яшь төркемнәре физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән.

Спорт майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең йомшак яисә газон төрләре (жәйге чорда), спорт жиһазлары.

Спорт майданчыклары яшелләнделерлә һәм челтәрле койма белән әйләндереп алына. Яшеллек майданчык периметры буйлап урнаштырыла, вертикаль яшелләнделерү кулланырга мөмкин. Койманың биеклегә 2,5-3 м, майданчыкларның бер-берсенә терәлгән урыннарында биеклегә 1,2 м.

Спорт жиһазлары спорт, физкультура майданчыкларында яки махсус жиһазландырылган жәяүлелер коммуникацияләрендә (сәламәтлек сукмакларында) рекреацияләр составында урнаштырыла. Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлар рәвешендәге спорт жиһазлары, травмалар алуны булдырмый торган махсус эшкәртелгән өслекле бүрәнәләрдән һәм бруслардан ясалган (ярыклар, сколлар булмау һ.б.) булырга мөмкин.

Ял итү майданчыклары

155. Торак төзелеше территориясендә өлкән яшьтәге халыкның ял итү һәм өстәл уеннары өчен билгеләнгән ял майданчыкларын оештыру мөмкин. Торак йортлар тәрәзәләренән алып тыныч ял итү майданчыклары чикләренә кадәр ара 10 метрдан да ким булмаска тиеш, шау-шулы өстәл уеннары майданчыклары - 25 метрдан да ким булмаска тиеш.

Ял майданчыгында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә гадәттә каты өслек төрләре, майданчыкның газон белән тоташу элементлары, яшелләнделерү, ял итү өчен эскәмияләр, урындыклар һәм өстәлләр, урналар (ким дигәндә һәр эскәмиядә), яктырту жиһазлары керә.

Майданчыкны плиткалы түшәм рәвешендә проектлау киңәш ителә Ял майданчыкларын һәм балалар майданчыкларын берләштергәндә, балалар уеннары

зонасында өслекнең каты төрлөрөн урнаштырырга киңәш ителми.

Парклар территорияләрендә чирәмдәге ял мәйданчыклары оештырылырга мөмкин.

Этләрне йөртү өчен мәйданчыклар

156. Этләрне йөртү мәйданчыклары билгеләнгән тәртиптә вәкаләтле органнар белән килештерелгән урыннарда урнаштырыла.

Этләрне йөртү өчен мәйданчык территориясендә төзекләндерү элементлары исемлегенә төрле өслекләр, коймалар, эскәмияләр, урна, эксcrementларны утильләштерү өчен контейнер, яктырту һәм мәгълүмат жиһазлары керә. Периметраль яшелләндерүне күздә тотарга тәкъдим ителә.

Этләрне йөртү өчен мәйданчыклар микрорайонның һәм торак районның яшел утыртмалардан азат булган гомуми файдалану территорияләрендә, метрополитен һәм гомумпоселок магистральләренең техник зоналарында, 110 кВт ким көчәнешле электр линияләре астында, беренче һәм икенче поясларны су белән тәэмин итү чыганакларының санитар зонасыннан читтә урнаштырылырга тиеш.

Торак билгеләнештәге территорияләрдә урнашкан этләрне йөртү өчен мәйданнар күләме 400-600 кв.м, башка территорияләрдә 800 кв.м. кадәр кабул ителә, барлыкка килгән төзелеш шартларында мәйданчыкларның кечерәйтелгән күләме, булган территориаль мөмкинлекләрдән чыгып, кабул ителергә мөмкин.

Мәйданчык чигеннән алып торак һәм жәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр ара кимендә 25 метр, ә балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар, спорт мәйданчыклары участкаларына, ял мәйданчыкларына кадәр кимендә 40 метр булырга тиеш.

Мәйданны төзү, кагыйдә буларак, биекlege 1,5 м булган жиңел металл челтәрдән башкарыла. Чикләнгән элементлары һәм секцияләре арасындагы ераклык, аның аскы кырые һәм жире хайванга мәйданчыктан чыгып китәргә рөхсәт итәргә яки имгәнү китерергә тиеш түгел.

Мәйданчык территориясендә мәйданчыктан файдалану кагыйдәләре булган мәгълүмати стенд урнаштырылырга тиеш.

157. Йорт хайваннары хужалары үз хайваннарының эксcrementларын жыю һәм утильләштерүне мөстәкыйль гамәлгә ашыралар.

Хайваннар хужалары үз хайваннарының башка хайваннарга һәм кешеләргә куркыныч йогынтысын булдырмакка, шулай ук әйләнә-тирәдәгеләр өчен санитария нормалары нигезендә тынлыкны тәэмин итәргә, гамәлдәге санитария-гигиена һәм ветеринария кагыйдәләрен үтәргә тиеш.

Автостоянкалар мәйданчыклары

158. Жирлек территориясендә автостоянкаларның түбәндәге төрләре: автомобильләренә кыска вакытлы һәм озак саклау урнаштырыла.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең каты төрлөрөн, өслекләренә бәйләү элементларын, коймаларны яисә чүп-чар өчен кечкенә контейнерларны, яктырту жайланмаларын, мәгълүмати жиһазларны (күрсәткечләренә).

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участкаларына килү юллары жәяүлеләр юлларының төп юнәлешләре белән кисешмәскә тиеш.

Автотранспорт чараларын озак вакытлы һәм кыска вакытлы саклау участогы аша жәяүлеләр өчен транзит юллар оештыру рөхсәт ителми.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогы калган

территориядән 3 м киңлектәге яшел үсентеләр полосасы белән аерылырга мөмкин.

Кече архитектура формалары

159. Кече архитектура формаларын урнаштыру биналарны һәм корылмаларны төзү, реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау проект документациясен, шулай ук төзекләндерү яисә эскиз тәкъдимнәрен "Төзекләндерү" бүлегендә гамәлгә ашырыла.

Кече архитектура формаларын проектлаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларыннан файдаланырга тәкъдим ителә. Тарихи төзелеш зоналары, жирлекнең үзәге, жирлекнең күп функцияле үзәкләре һәм зоналары өчен кече архитектура формалары индивидуаль проект эшләнмәләре нигезендә проектлануы тиеш.

160. Кече архитектура формаларына төп таләпләр түбәндәгеләр:

160.1. Территорияне төзекләндерү элементларының архитектура һәм ландшафт даирәсе характерына туры килүе;

160.2. Материалларның югары декоратив һәм эксплуатация сыйфатлары, тышкы мохит йогынтысын исәпкә алып, озак вакыт дәвамында аларны саклап калу;

160.3. Конструкциянең ныклығы, ышанычлылыгы, иминлеге.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары

161. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары.

161.1. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан каралган булырга тиеш.

Гамәлдәге такталардан һәм режимлы табличкалардан тыш, тышкы мәгълүмат чаралары вәкаләтле орган белән килештерелгән паспорт нигезендә һәм аның белән тулысынча яраштырып урнаштырыла һәм файдаланыла.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары хужалары аларны тиешенчә тәэмин итә, тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары урнаштыру урыннарын ремонтлау һәм жыештыруны үз вакытында житештерә.

Реклама яки мәгълүмати хәбәрләр урнаштырмыйча тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәгълүмат кырын зарарлау, шулай ук тышкы реклама чараларын һәм полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән мәгълүматны ябыштыру, ябыштыру рәхсәт ителми.

Реклама яки мәгълүмат конструкциясе хужасы территорияне төзекләндерү һәм (яки) фасадның тышкы кыяфәтен монтаждан соң (демонтаждан) өч тәүлек дәвамында торгыза.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары, аларда фундамент блогы булганда, фундамент блогы белән бергә демонтацияләнергә тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын беркеткәндә объектлар корылмаларына зыян китерү, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклығын һәм тотрыклылыгын киметү рәхсәт ителми.

161.3. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары түбәндәге төрләргә мөмкин:

- көйләнгән конструкция;
- декоратив панно;
- консол конструкциясе;
- түбә конструкциясе;
- витрина конструкциясе;
- оешма тактасы;
- режимлы табличка;
- модульле конструкция;

- күләм-киңлек композициясе;
- калкан конструкциясе;
- флаглар композициясе;
- махсулаштырылган конструкция.

161.4. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларына гомуми таләпләр:

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, әзерләү һәм урнаштыру төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турында Россия Федерациясе законнары таләпләре, аларны саклау һәм алардан файдалану таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш;

Тышкы мәгълүмат чараларында мәгълүмат Россия Федерациясе дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләрен үтәгән килеш урнаштырылырга тиеш.

Ике яки аннан да күбрәк тел кулланган очракта, текстлар эчтәлек һәм техник бизәлеш буенча тиндәш булырга, грамоталы һәм аңлаешлы итеп башкарылырга тиеш.

162. Тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру рәхсәт ителми:

1) күпфатирлы торак йортлар фасадларында:

- торак биналар чикләрендә, беренче һәм икенче катлар арасында урнашкан конструкцияләрдән тыш, торак булмаган бина биләгән урында;

- торак йортның үз чикләреннән иң күбе 1,5 метрга чыгып төзелгән торак булмаган биналар чикләреннән һәм мәгълүмат конструкциясен урнаштыручы зат тарафыннан биләнә торган заттан тыш, беренче һәм икенче катлар арасында урнашкан конструкцияләрдән тыш, торак йортның габаритларында урнашкан торак булмаган биналар чикләрендә;

- әлеге Кагыйдәләрдә каралган очрактардан тыш, тәрәзә һәм ишек уемнарының, шулай ук витраж һәм витриналарның, шул исәптән төзелгән-кушып төзелгән биналарның тулысынча яисә өлешчә ябылуы рәвешендә;

- киртәләүче конструкцияләрдә, балконнарда, әгәр дә керү төркеменең проект тәкъдиме белән каралмаган булса;

- бер керү юлы булганда, бер конструкциядән артыграк;

2) торак булмаган билгеләнештәге биналар фасадларында:

- биш каттан артык биеклектәге биналарда вертикаль консольный конструкцияләр;

- әлеге Кагыйдәләрдә каралган очрактардан тыш, икенче кат тәрәзәләренең аскы дәрәжәсеннән югарырак;

3) керү төркемнәренең фризларында, козырекларында:

- бер керү юлы булганда, бер конструкциядән артыграк;

- бер керү урыны булган керү төркеме фризында урнаштырыла торган яктылык тартмалары, фон конструкцияләре рәвешендә;

4) мәдәни мирас объектларында, 1959 елга кадәр төзелгән тарихи биналарда:

- фон конструкцияләрен, ут тартмаларын, динамик конструкцияләрне, витрина һәм консоль конструкцияләрне, декоратив панноларны исәпкә алмаганда;

- яктылыктан файдаланып;

- архитектура фоны белән туры килмәгән контрастлы һәм бай төсле чишелештә;

5) административ-офис, сәүдә, мәдәни-күңел ачу, мондый объект проектында каралмаган 400 кв. метрдан артык майданлы спорт объектларында;

6) индивидуаль яисә күпфатирлы торак йортлар территориясендә аерым торучы конструкцияләр рәвешендә;

7) ябыла һәм каплап тора торган проемалар, витриналар, тәрәзәләр, арка, архитектура детальләре һәм декоратив-сәнгати бизәлеш, биналарда суперграфик, әлеге Кагыйдәләрдә каралган очрақлардан тыш;

8) эркерларда, колонналарда, пилястраларда, балконнарда;

9) мемориаль такталардан 2,0 м ераклыкта;

10) адреслы атрибутиканы капый торган (урам исемнәре һәм йорт номерлары күрсәткечләре);

11) "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә мәжбүри булмаган мәгълүматны (фирма исеме (исеме), аның урнашкан урыны (адресы) һәм аның эш режимы турында мәгълүмат), ә атап әйткәндә, юнәлешләренә, товарлар һәм хезмәт күрсәтүләре исемлеген, биналарны арендау турындагы мәгълүматны, биналарны сатуны, модульле конструкцияләр, шулай ук калкан һәм витрин конструкцияләр рәвешендәге чыгармалардан тыш, арендау, сату турында мәгълүматны күрсәтеп;

12) текстлы мәгълүматтан башка сурәتلәр генә булган;

13) төсләре буенча фасадның архитектур фоны белән туры килмәүчеләр;

14) яктыртуның ачык ысулын кулланып;

15) инженерлык коммуникацияләре объектларында.

VI. Коммуникацияләренә төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен уздыруга төп таләпләр

163. Юл өслекләрен грунт белән каплау яисә ачу (жир асты коммуникацияләрен салу, реконструкцияләү яисә ремонтлау, свай һәм шпунт тутыру, электр тапшыру линияләре терәкләрен, элементә, яктырту терәкләрен урнаштыру (алмаштыру), яктырту планын төзү, грунт планировкасы, инженерлык тикшеренүләрендә эшләр һәм башка эшләр) белән бәйлә эшләр Югары Ослан муниципаль районы Башкарма комитеты биргән язма рәхсәт (жир эшләрен житештерү ордery) булганда гына башкарыла.

164. Жирлек территориясен төзекләндерү белән бәйлә жир, төзелеш һәм ремонт эшләрен оештыру һәм үткәрү тәртибе, жир эшләрен башкаруга ордер рәсмиләштерү һәм алу муниципаль хокукый актларның билгеләнгән таләпләренә туры китереп башкарыла.

165. Яшел утыртмаларны алып ташлау яисә күчереп утырту кирәк булганда, Башкарма комитетның күрсәтмәсен билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерергә һәм яшел утыртмаларны алып ташлап яисә күчереп утыртуны башкарырга кирәк.

166. Жирлек юлларында хәрәкәтне вакытлыча чикләү яисә туктату, юлның ике ягынан да заказчылар һәм эшләр житештерүчеләр турында кирәкле барлык белешмәләренә, эшләр срокларын, әйләнешнең мөмкин булган маршрутларын мәжбүри урнаштырган вәкаләтле орган тарафыннан бирелә торган рәхсәт нигезендә гамәлгә ашырыла. Күрсәтелгән калканның рәвеше һәм эчтәлегә рәхсәт бирү буенча муниципаль хезмәт күрсәтүнең тиешле административ регламенты белән билгеләнә.

167. Вакыты чыккан ордерлар буенча коммуникацияләр төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләре ирәкле дип таныла.

VII. Уңайлы мохиткә аерым таләпләр

168. Торак мохитне төзекләндерү объектларын, урамнарны һәм юлларны, мәдәни-көнкүреш хезмәт күрсәтү объектларын проектлаганда, өлкән яшьтәге кешеләр һәм инвалидлар өчен торак пунктлар тирәлегеннән файдалану мөмкинлеген, әлеге объектларны өлкәннәрнең һәм инвалидларның күчеп йөрүенә

ярдәм итә торган элементлар һәм техник чаралар белән тәэмин итүне күздә тоту тәкъдим ителә.

Өлкән яшьтәге затларны һәм инвалидларны хәрәкәتكә китерүче техник чаралар һәм жайланмалар проектлау, төзү, урнаштыру, расланган проект документациясе нигезендә яңа төзелештә заказчы тарафыннан гамәлгә ашырылырга тәкъдим ителә.

VIII. Биналар (алардагы бүлмәләр) милекчеләренең һәм янәшәдәге территорияләргә төзекләндерүдә корылмаларның катнашу тәртибе

169. Жирлек территорияләренең тиешле санитар торышын тәэмин итү, әйләнә-тирә мохитне пычранудан саклау һәм яклау чараларын гамәлгә ашыру максатларында, килештереп, аларны жыештыру һәм санитар карап тоту өчен хужалык субъектларына һәм физик затларга беркетелә.

170. Территорияләргә (жир кишәрлекләрен) жыештыру, чистарту һәм санитар карап тоту эшләрен житештерү бурычлары, әгәр законда яисә түбәндәге тәртиптә башкасы каралмаган булса, физик һәм юридик затларга йөкләнә:

170.1. идарәче оешмалар - күпфатирлы йортларның йорт яны территориясе, шулай ук 5 м радиустагы төп фасад ягыннан яки урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

170.2. социаль өлкә учреждениеләре (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләре) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр, шулай ук учреждение территориясе алдындагы жир кишәрлеге, 10 м радиуста төп фасад ягыннан йә урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта) башка яктан - 10 м радиуста;

күпфатирлы торак йортларда төзелгән торак булмаган биналарның эксплуатацияләүче затлар 170.3. яқындагы территорияне озынлыкка - биналарның бөтен озынлыгы буена, киңлегенә - 10 м ераклыгында яисә юл өлеше бордюрына кадәр (юл буйлап урнашкан очракта) идарәче оешма белән шартнамә булмаган очракта, жыештырырга хокуклы;

170.4. Сәнәгать предприятиеләре һәм барлык милек рәвешләрендәге оешмалар - аларга килү юллары, тротуарлар, аларга якин коймалар, санитар-яклау зоналары. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары гамәлдәге санитария кагыйдәләре һәм нормалары таләпләре нигезендә билгеләнә;

170.5. йорт салучы - 50 м радиуста төзелеш мәйданчыклары янындагы территорияләр һәм гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә 50 м радиуста аларга килү юллары;

170.6. Торак йортлар хужалары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә (яки, жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, жир кишәрлегенең асылда урнашкан чиге буенча) һәм территорияләр, 5 м ераклыктагы яисә урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

170.7. Стационар булмаган объектлар (лоткалар, киосклар, павильоннар һәм башка стационар булмаган сәүдә объектлары) хужалары һәм сезонлы кафелар - жир участогы объекттын урнаштыру өчен бирелгән территория һәм аның янәшәсендәге территория урынның тышкы чигеннән алып урамның машина юлына кадәр 10 метр ераклыкта (юл буйлап объект урнашкан очракта);

170.8. базарлар идарәче компанияләре, сәүдә һәм жәмәгать туклануы оешмалары (рестораннар, кафелар, кибетләр) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр һәм аның янәшәсендәге территорияләр кишәрлек чикләреннән 50 м радиуста һәм урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

170.9. биналарның, корылмаларның милекчеләре яисә башка хокук ияләре -

бина, корылма периметры яисә бирелгән жир участогы чикләре һәм жир чиге чикләреннән 10 м радиустагы якин территория (юл буйлап объект урнашкан очракта);

170.10. Автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендә һәм башка жир кишәрлекләрендә урнашкан ягулык салу станцияләре - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә һәм аның янәшәсендәге территорияләр кишәрлек чикләреннән 50 м радиуста һәм урамның машина юлларына кадәр;

170.11. гараж кооперативлары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр, участок чикләреннән 50 м радиустагы якин территория һәм урамның юл өлешенә һәм аларга килү юлларына кадәр;

170.12. күмү урыны - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә һәм участок чикләреннән 10 м радиуста якин территория;

170.13. Гомуми файдаланудагы территорияләр - бурычлар вәкаләтле органга йөкләнә;

170.14. Жир кишәрлекләренең хокук ияләре - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә (яки, жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, жир кишәрлегенең фактта барлыкка килгән чиге буенча) һәм жир кишәрлегенең тышкы чигеннән алып яки урамның машина юлына кадәр 5 м ераклыктагы территорияләр (юл буйлап объект урнашкан очракта);

170.15 Автотранспорт чараларын озак һәм кыска сроклы саклау урыннары хужалары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территория һәм жир кишәрлегенең тышкы чигеннән 10 м ераклыкта һәм урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта) янәшәдәге территория.

Якин-тирәдәге территорияләрнең чикләрен билгеләү яисә үзгәртү Олы Меми авыл жирлеге Советын яқындагы территорияләрнең чикләре схемасын әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнә торган форматлар нигезендә раслау юлы белән гамәлгә ашырыла.

IX. Кагыйдәләр таләпләренең үтәлешен тикшереп тору

171.Физик һәм юридик затлар, вазыйфаи затлар әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән жирлек территориясен төзекләндерү таләпләренең үтәлешен тәэмин итәләр.

172. Әлеге Кагыйдәләрне бозу административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә (Административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексы нигезендә аларны үтәмәгән өчен Россия Федерациясенең федераль законнарында һәм башка норматив хокукий актларында каралган нормалар һәм кагыйдәләр кертелгән әлеге Кагыйдәләр нигезләмәләреннән тыш) жаваплылыкка тартыла.

173. Төзекләндерү өлкәсендә законнар һәм муниципаль хокукий актлар таләпләрен үтәмәгән яисә тиешенчә үтәмәгән өчен жаваплылыкка жәлеп итү әлеге таләпләрне үтәүдән һәм кертелгән хокук бозуларны бетерүдән затны азат итми.